

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

Vytis Muliolis

Teisės ir valdymo studijų programa

TEMA

PINIGŲ PLOVIMAS IR JO ĮTAKA FINANSŲ SISTEMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:

Doc. dr. Dalia Vasarienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. PINIGŲ PLOVIMO SAMPRATA	
1.1. Pinigų plovimo esmė ir istorinė raida.....	7
1.2. Pinigų plovimo sąvoka.....	11
1.3. Pinigų plovimo priežastys ir sąlygos.....	14
1.4. Pinigų plovimo kriminalizavimas.....	18
2. PINIGŲ PLOVIMO ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAI	
2.1. Pinigų plovimo kriminalinis ekonominis ciklas.....	21
2.2. Ofšorinių zonų vaidmuo pinigų plovimo procese.....	23
2.2. Informacinės technologijos ir pinigų plovimas.....	27
3. PINIGŲ PLOVIMO ĮTAKA FINANSŲ SISTEMAI	
3.1. Pinigų plovimas ir šešėlinė ekonomika.....	31
3.2. Kriminalinių investicijų poveikis finansų sistemai.....	35
4. TARPTAUTINĖ KOVA SU PINIGŲ PLOVIMU.....	39
5. PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJA LIETUVOJE.....	43
IŠVADOS.....	48
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA.....	51
SANTRAUKA.....	54
SUMMARY.....	55
PRIEDAI.....	57

IVADAS

Bendroji temos charakteristika ir aktualumas.

Iš pirmo žvilgsnio, pinigų plovimas – tai nusikaltimas, kuriam vykstant nėra aukos. Bandant įsivaizduoti šį nusikaltimą, vaizduotėje nekyla asociacijos susijusios su plėšimo dramatismu ar kokia nors baime, kylančia žmogaus psichikoje dėl sunkaus nusikaltimo įvykdymo. Tačiau šis įspūdis yra labai klaidingas. Esmė ta, kad pinigų plovimas visada atsiranda po kito sunkaus nusikaltimo, tokio kaip prekyba narkotikais ar ginklais, korupcija, turto prievartavimas, kontrabanda ir panašiai. Perfrazuojant, galima teigti, jog, pinigų plovimas yra bet kokį nusikaltimą, kurio motyvas yra pasipelnymo siekimas, lydintis procesas. Be to, nusikalstamu būdu įgytų pinigų legalizacijos pasekmės yra ypač žalingos šalies ekonomikai ir visuomenei apłamai. Pinigų plovimu, kaip nusikaltimu finansams, yra kėsiniama į valstybės finansų ir kredito sistemą. Savo ruožtu, finansų ir kredito sistema yra sudedamoji valstybės ūkio dalis ar visuma ekonominių ir socialinių santykių, kurių pagrindu sukuriama, paskirstomi ir panaudojami piniginiai ištekliai, formuojamas valstybės biudžetas. Pažeidus finansų ir kredito sistemą, žala gali būti padaroma ne tik šiai sistemai, bet ir kitiems teisiniams gėriams – ūkininkavimo tvarkai, nuosavybei ir, priklausomai nuo pinigų plovimo proceso masto, net valstybės ekonominei galiai.

Būtina pastebėti, jog pinigų plovimas tai ne tik kriminalinių fondų intervencija į legalią ekonomiką, galinti sukelti pražūtingas pasekmes, tačiau ir organizuotų nusikalstamų grupuočių egzistavimo finansinis pagrindas.

Šiuo metu, pinigų plovimas tapo globaline problema. Įvairūs šaltiniai pateikia gana skirtingus šio nusikalstamo proceso kiekybinius mastus. Tarptautinio valiutos fondo ekspertų duomenimis, per bankų sistemą kasmet pasaulyje yra “išplaunama” nuo 300 iki 500 milijardų JAV dolerių, kurie gauti neteisėtu būdu¹. Australijos finansų analitiko *John Walker* skaičiavimais, ši nelegali apyvarta siekia net iki 2,85 trilijono JAV dolerių per metus².

Tobulėjant nusikalstamu būdu įgytų pinigų legalizacijos mechanizmams plinta ir šio proceso mastas. Retai šis procesas apima vienos valstybės ribas. Nacionalinės sienos tapo pinigų plovimo vykdymui padedančiu, o ne trukdančiu veiksniu. Daugumoje atvejų į šį procesą įtrauktos įmonės ir institucijos esančios ar registruotos keliose valstybėse, kas ypač apsunkina kovą su šiuo nusikaltimu.

Finansinės veiklos ypatingosios komisijos pinigų plovimo klausimais (*Financial Action Task Force*), kuri jungia 34 pasaulio šalis (toliau – FATF) duomenimis, daugiausia – 34,1% visų

---

¹ Tanzi V. Money Laundering and the International Financial System. International Monetary Fund Working Paper. Washington, 1996. P. 3

² Walker J. How Big is Global Money Laundering // Journal of Money Laundering Control, Vol. 3, No 1, 1999. P. 25.

legalizuojamų kriminalinių pajamų, yra gautos iš prekybos narkotikais, 19,1% sudaro pajamos iš kontrabandos ir 46,5% sudaro pajamos gautos vykdant visus kitus nusikaltimus³.

Pinigų plovimo įtaka pastebima daugelyje mūsų gyvenimo sričių. Šis procesas prasiskverbia į ekonomines, socialines, dorovines bei politines sferas. Vidaus reikalų ministerijos ekspertų duomenimis, Rusijoje, kur pinigų plovimas tapo ypač opia ir aktualia problema. Apie 40 % privačių įmonių, 60 % valstybinių įmonių ir net 80 % šalies bankų yra kontroliuojamos organizuotų nusikalstamų grupuočių. Minimaliais paskaičiavimais šešėlinė ekonomika Rusijoje sudaro apie 20 – 25 % bendro vidaus produkto. Iš Rusijos kasmet išvežama apie 350 milijardų JAV dolerių. Palyginimui galima pateikti šiuos duomenis: Rusijos išoriniai įsiskolinimai sudaro apie 150 milijardų JAV dolerių, o išvežamo į užsienį kapitalo suma dešimt kartų viršija bendrą užsienio investicijų į Rusijos ekonomiką sumą⁴. Prie šių duomenų dar reikėtų paminėti pinigų kontrabandą, kuri yra gana dažnai panaudojama vykdant pinigų plovimą, tačiau tikslių duomenų apie šio nusikaltimo mastą nėra.

Rusijos pavyzdį pateikiu neatsitiktinai. Mūsų kaimyninės šalies, vienos iš sparčiausiai besivystančių ekonominių imperijų, ir Lietuvos tarpusavio ryšiai labai glaudūs, todėl negalime ignoruoti susiklosčiusios padėties svarbos. Ypatingo dėmesio reikalauja faktas, jog Rusijos nusikalstamų grupuočių sukauptas milžiniškas kriminalinis kapitalas, be abejo pasiekia ir kaimyninių šalių finansines rinkas.

Vykdydami pinigų plovimą, nusikaltėliai griebiasi įvairiausių priemonių, kurių pagalba siekia užsibrėžto tikslo. Dažnai pastebimos korupcijos, kaip lydinčio pinigų plovimo proceso apraiškos. Dauguma pasaulio šalių ėmėsi griežtų kontrolės ir kardomųjų priemonių kovojant su pinigų plovimu, todėl nusikaltėliai priversti papirkinėti ar šantažuoti atsakingus asmenis siekdami išvengti vykdomų nelegalių finansinių operacijų kontrolės. Taip pat valstybinės valdžios institucijoms iškilo reali nusikalstamų subjektų intervencijos grėsmė.

Valstybės vykdydamos vidaus pinigų politiką susiduria su nelegalių investicijų pagrindu įvykusiomis neprognozuojamomis pasekmėmis. Nepadengta nelegalių pinigų masė, patekusi į šalies finansų sistemą iškreipia realų ekonomikos vaizdą, kas gali sukelti labai neigiamas pasekmes. Šios investicijos gali sukelti infliaciją, sumenkinti pasitikėjimą šalies finansinėmis institucijomis ir daryti neigiamą įtaką šalies investiciniam klimatui.

Pateikti duomenys atspindi šio naujo, ir labai progresyviai evoliucionuojančio nusikaltimo grėsmę. Pinigų plovimas yra tęstinis ir daugialypis procesas, pasireiškiantis įvairiose mūsų kasdieninio gyvenimo sferose ir kurio neigiamos pasekmės tiesiogiai ar netiesiogiai paliečia visus visuomenės narius.

---

³ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies 2001-2002. P. 14

⁴ Иванов Э. А., Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. Москва, Российский Юридический Издательский Дом, 1999. P. 16

Pastebėtina, jog lietuvių kalba nėra išleista daug mokslinių darbų, analizuojančių pinigų plovimo pasekmes finansų sistemai. Didžioji literatūros dalis, kuria remiamasi šiame darbe yra anglų bei rusų kalbomis.

Tyrimo objektas – nusikalstamu būdu įgytų piniginių lėšų legalizavimo procesas ir jo poveikis valstybės finansų sistemai.

Tyrimo dalykas – pinigų plovimo įgyvendinimo mechanizmo, šį procesą sąlygojančių aplinkybių bei neigiamų padarinių finansų sistemai analizė.

Darbo tikslas - ištirti ir pateikti išsamią pinigų plovimo proceso analizę, iškelti galimus šio proceso neigiamus padarinius valstybės finansų sistemai ir juos pagrįsti, pateikti galimus nagrinėjamos problemos sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti pinigų plovimo sąvokos esmę, istorines vystymosi tendencijas, šio proceso įgyvendinimo būdus bei metodus.
2. Pateikti teisinės (prevencinės – administracinės ir baudžiamojo persekiojimo) kovos su pinigų plovimu priemonės ir būdus Lietuvoje ir užsienio šalyse.
3. Remiantis naujausia mokslinė literatūra ir oficialiais statistiniais duomenimis, išanalizuoti nagrinėjamos temos problematiškumo ir aktualumo klausimus. Ypatingas dėmesys skiriamas, skirtingoms teorinėms koncepcijoms, probleminiams, diskusiniams klausimams.
4. Pateikti galimus pinigų plovimo įtakos šalies finansų sistemai padarinius ir juos pagrįsti.
5. Suformuluoti nagrinėjamos problemos teorinius teiginius, galimų sprendimo būdų galimybes praktikoje.

Tyrimo šaltiniai - oficialūs statistiniai rodikliai, teisėsaugos bei pinigų plovimo prevenciją vykdančių institucijų veiklos ataskaitos, Lietuvos Respublikos Seimo, Vyriausybės ir kitų institucijų priimti teisės aktai kovai su pinigų plovimu, užsienio šalių teisės aktai, mokslinė, periodinė literatūra.

Tyrimo metodai:

Tyrimo bus naudojamos teoriniu analitiniu metodu, tai yra analizuojant statistinius duomenis ir mokslines bei teisinės teorijas, siekiama pateikti tyrimo objekto išsamią analizę, remiantis skirtinga mokslinė praktika ir metodika išnagrinėti pinigų plovimo poveikį šalies finansų sistemai, iškelti hipotetines teorijas apie galimus šio proceso neigiamus padarinius ir atskiroms šalies ekonomikos sritims.

Remiantis žvalgybine mokslinė, teorinė, periodinė literatūros apžvalga, sisteminė analizė bei lyginimo metodika bus pažvelgta į Lietuvoje, Europos Sąjungoje bei kitose užsienio šalyse vykdomos kovos su pinigų plovimu aspektus, iškeliamos probleminės dėl teisės aktų galimo netobulumo.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro: įžanga, penki skyriai ir išvados. Darbo pabaigoje pateikiamas naudotos literatūros bei kitų šaltinių sąrašas, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis, priedai.

Pirmame skyriuje nagrinėjama pinigų plovimo samprata, nagrinėjama skirtingų sampratų įvairovė. Šiame skyriuje apžvelgiama pinigų plovimo istorinė raida, analizuojamos šio proceso atsiradimo ir paplitimo sąlygos bei priežastys. Taip pat yra nagrinėjama pinigų plovimo pripažinimo nusikalstama veika svarba.

Antrajame skyriuje pateikiama galimų pinigų plovimo proceso įgyvendinimo mechanizmų analizė. Nagrinėjamos pagrindinės, tipinės šio proceso įgyvendinimo stadijos. Analizuojamas priemonių ciklas, būdingas visiems pinigų plovimo būdams, nepriklausomai nuo pasirinkto jų įgyvendinimo mechanizmo. Nagrinėjami atskiri, labiausiai paplitę nusikalstamų būdu įgytų lėšų legalizavimo būdai.

Trečiajame skyriuje analizuojama pinigų plovimo įtaka finansų sistemai, bei jo sąryšis su kitomis šešėlinės ekonomikos rūšimis, iškeliamos neigiamų padarinių hipotezės. Skyriuje siekiama atskleisti nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimo žalos šalies finansų sistemai, bei valstybės ekonominei galiai aplamai, mastą.

Ketvirtajame skyriuje apžvelgiama tarptautinė kova su pinigų plovimu. Pateikiamos tarptautinės organizacijos kovojančios su nelegalios kilmės investicijomis į finansų sistemą, jų funkcijos. Skyriuje taip pat minimi pagrindiniai tarptautinės teisės šaltiniai, apžvelgiami bendrieji tarptautinės teisės aktų principai.

Penktajame skyriuje pateikiama pinigų plovimo prevencijos mūsų šalyje analizė. Apžvelgiami pagrindiniai teisės aktai, institucijos, jų funkcijos bei nacionalinės kovos su pinigų plovimu priemonės. Skyriuje siekiama atskleisti kovos su pinigų plovimu privalumus bei trūkumus. Analizuojami galimi teisės aktų netobulumai.

1. PINIGŲ PLOVIMO SAMPRATA

1.1. Pinigų plovimo istorinė raida

Niekas negali tiksliai pasakyti kada prasidėjo proceso, šiandien visame pasaulyje įprasto vadinti pinigų plovimu, ištakos. Be abejo, jis neatsiejamai susijęs su prekybos ir bankininkystės istorija. Istorikų teigimu, jau 3000 m. pr. m. e. Kinijos pirkliai bijodami, kad imperatoriaus vasalai neatimtų iš jų prekybinių pajamų, nuslėpdavo dalį jų investuodami į kitą verslą kitose provincijose ar net už Kinijos ribų⁵. Tai ir yra pagrindiniai pinigų plovimo principai – nuslėpti nelegalias pajamas, investuoti jas kitur, kad nebūtų galima nustatyti šių lėšų tikrosios kilmės ir taip sudaryti įvaizdį, jog šie pinigai yra pelnas iš legalaus verslo. Per sekančius penkis tūkstantmečius šie principai nepasikeitė, keitėsi tik pats pinigų plovimo įgyvendinimo mechanizmas.

Terminas “pinigų plovimas” pirmą kartą buvo paminėtas 1973 metais po *Watergate* skandalo, kuomet JAV prezidento R. Niksono rinkiminei kampanijai buvo panaudoti nelegalios kilmės pinigai⁶. Kaip žinia, po šio skandalo JAV prezidentas R. Niksonas buvo priverstas atsistatydinti. Tai yra įrodymas, jog nekontroliuojamas pinigų plovimas gali pasiekti net aukščiausius valstybinės valdžios sluoksnius.

Pinigų plovimas, kaip juridinė sąvoka, pirmą kartą buvo paminėta 1982 metais JAV, byloje dėl ieškinio virš 4 milijonų JAV dolerių sumai (*Byla US versus \$4,255,625.39, 551 F Supp.314, SD Fla 1984*)⁷. Tiesa pinigų plovimas tada dar nebuvo laikomas kriminaliniu nusikaltimu nei vienoje pasaulio šalyje, o ši byla buvo nagrinėjama kaip mokesčių vengimo atvejis. Tačiau jau tada JAV juristai pastebėjo būtinybę pinigų plovimo, kaip atskiros nusikalstamos veikos kriminalizavimui, siekiant apsaugoti legalią ekonomiką nuo kriminalinių investicijų. Nuo tada šis terminas naudojamas visame pasaulyje.

Pinigų plovimo klestėjimo pradžia siekia 1920 metus, kuomet nusikaltėliai JAV legalizuodavo nusikalstamu būdu gautus grynuosius pinigus per specialiai tam tikslui įsteigtą viešųjų skalbyklų tinklą. Vienas iš šio nelegalaus verslo pradininkų buvo gangsteris *Al Capone* (1899 – 1947)⁸. “Nešvarūs” pinigai buvo apskaitomi kaip pajamos, gautos už atliktas skalbimo paslaugas ir taip buvo imituojama šių lėšų legali kilmė. Rezultate “išplauti” pinigai įgydavo visiškai teisėtą pavidalą Šios atsitiktinės aplinkybės nulemtas pinigų plovimo, kaip nusikalstamo proceso pavadinimas labai tiksliai atspindi jo esmę (*laundering – skalbimas, plovimas angl. k.*). Kadangi paslaugas teikiančias įmones

⁵ Morris-Cotterill M. Money Laundering. *Foreign Policy* No. 124. London, 2001. P. 16.

⁶ Sheptycki J. W. E. Issues in Transnational Policing. London, Routledge, 2000.

⁷ Seah T. Anti-Money Laundering. *The Compliance Officers Handbook*. Singapore, CFE-In-Practice, 2006. P. 33.

⁸ Madinger J. Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators. New York, CRC Press, 2006. P. 15-16.

daug sunkiau finansiškai kontroliuoti nei gamybines ar prekybines, todėl tai buvo itin sėkmingas būdas “skalbėjams” nuslėpti nešvarius pinigus ir juos išplauti Beje, 1931 m. *Al Capone* buvo patrauktas baudžiamajon atsakomybėn už mokesčių nemokėjimą. Pinigų plovimo pirmtako nuteisimas už mokesčių nemokėjimą, buvo įtakojantis veiksnys atsirasti "pinigų plovimo verslui". Taigi, kiti nusikalstamų susivienijimų nariai norėdami išvengti savo vadeivos likimo, privalėjo ieškoti naujų, sunkiau išaiškinamų nusikalstamu būdu įgytų piniginių lėšų legalizavimo būdų.

Esminiai pokyčiai nelegaliu būdu įgytų pinigų legalizavimo proceso raidoje įvyko 1931 – 1936 metais. Šių pokyčių autoriumi buvo vienas garsiausių JAV visų laikų nusikaltėlių *Meyer Lansky* (1902 – 1983)⁹. *M. Lansky* taip pat vadinamas pinigų plovimo išradėju, kadangi jis sugalvojo ir iniciavo pinigų plovimo organizavimo tvarką, kuri iš esmės liko nepakitusi iki šių dienų. *M. Lansky* siekė, kad nešvarių pinigų legalizavimą galima užmaskuoti taip, kad jis taptų praktiškai nepastebimas. Tuo tikslu jis naudojo kelis būdus, į kuriuos buvo įtraukta visa eilė finansinių institutų ir fiktyvių bei realių įmonių. Visų pirma buvo panaudota tarptautinio finansinio atsiskaitymo galimybė per užsienio bankus. Tuo tikslu buvo steigiamos fiktyvios įmonės, turinčios savo sąskaitas viename Šveicarijos banke. Prisidengiant fiktyvia šių įmonių veikla, finansiniai atsiskaitymai buvo vykdomi pavedimu per minėtą sąskaitą, ir galutiniame etape kriminalinės pajamos įgydavo visiškai legalų pavidalą. *M. Lansky* taip pat į pinigų plovimo procesą įtraukė draudimo brokerius, kaip tarpininką vykdant finansines operacijas, siekiant nuslėpti tikrąjį pinigų savininką. Be abejo, didžiausias pinigų plovimo mastas buvo pasiektas įsteigus tinklą azartinių lošimų įstaigų bei viešbučių eilėje JAV ir Kubos miestų. “Nešvarūs” pinigai buvo įvedami į bendrą pinigų srautą ir sutapatinami su oficialiai gautomis pajamomis, kas ypač apsunkino šių pinigų kilmės nustatymą. Juolab, kad pagal tuo metu galiojančius įstatymus pinigų plovimas, kaip veika, nebuvo laikoma nusikaltimu ir vienintelis būdas kovoti su šiuo procesu buvo bausmės už mokestinių normų pažeidimus.

Lietuvoje pirmosios pinigų plovimo apraiškos sietinos su organizuoto nusikalstamumo pradžia ir pastebimos jau 1985 metais. Docento dr. Aurelijaus Gutausko nuomone, prasidėjus kooperacinei veiklai, prasidėjo ir nuolatinis, nekontroliuojamas kapitalo kaupimas „perpumpuojant“ valstybės lėšas į kooperatinę, o iš esmės – į privatų sektorių¹⁰. Tais sąstingio laikais tuo pasinaudojo partinė valstybinė biurokratija. Ji žlugdė administracines struktūras ir kartu turtėjo. Atsirado pagrindinių įmonių, gaminančių niekieno neapskaitomą produkciją. Šių pagrindinių įmonių savininkai, gaudami dideles pajamas, papirkinėjo atsakingus asmenis. Taigi partinio–valstybinio biurokratinio aparato solidarumas su „šešėlinės“ ekonomikos atstovais tapo abipusiškai naudingas. Nesnaudė ir organizuoto nusikalstamo pasaulio atstovai, kurie pradėjo nustatinėti savo verslo taisykles. Padedami korumpuotų

---

⁹ Ten pat. P. 16-17.

¹⁰ Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // *Jurisprudencija* Nr. 49 (41), 2003.

valdžios atstovų jie legalizavo savo verslą ir naudojosi juo kaip tam tikru etapu tolesnei nusikalstamai veiklai vykdyti.

Pirmą kartą Lietuvoje viešai apie pinigų plovimą imta kalbėti tik 1994 metais po plačiai nuskambėjusios „Tauro“ banko aferos, kai keli šio banko darbuotojai mokesčių inspekcijoje deklaravo 28 milijonus JAV dolerių, kurie neva buvo uždirbti Anglijoje verčiantis metalo prekyba ir pinigai į Lietuvą parvežti tiesiog maišuose, užuot greičiau ir saugiau juos pervedus per banką.¹¹

Vystantis pasaulio ekonomikai ir finansų rinkų globalizacijai, atsirado naujų pinigų plovimo mechanizmų. Pinigų plovimui plačiai paplito ofšorinių kompanijų, interneto tinklo, kreditinių banko kortelių, nebankinių (alternatyviųjų) piniginių pervedimų panaudojimas. Pinigų plovimo operacijoms atlikti specialiai buvo naudojamos ar kuriamos finansinės ir kitos įstaigos.

Didėja įmonių skaičius, kurios nėra bankai, tačiau vykdo finansines paslaugas. Šių įmonių neteisėta veikla vykdoma prisidengiant teisėtomis operacijomis, tačiau ji sunkiai susekama, kadangi vykdoma bendroje aibėje kitų operacijų, kurios trunka ilgą laiką, vykdomos daugelio įmonių, finansinių institutų ir netgi kelių valstybių teritorijoje. Kaip pavyzdį galima paminėti alternatyvaus pinigų pervedimo įmonės veikiančias pagal „Hawala“ arba „Hundi“, „Stockvel“ ir panašias sistemas, kurios paplitusios daugiausiai Rytų Azijos ir Pietų Afrikos šalyse¹². Tačiau šios sistemos nėra ribojamos geografiniais rėmais ir gali egzistuoti visame pasaulyje. Šios sistemos dar vadinamos paraleliniais bankais. Įmonės veikiančios pagal šią sistemą stengiasi kopijuoti įprastų bankų veiklą, tačiau jos naudoja ir labai efektyvias, uždraustas priemones kapitalų mobilizavimui po visą pasaulį. Vykdamas šias operacijas, nereikalaujama pinigų pervedimo patvirtinimo, kadangi jis realiai ir nėra vykdomas. Padėjus pinigus į šios sistemos banką vienoje šalyje, juos nuimti galima kitoje šalyje ir net kitam asmeniui, remiantis asmeniniu pasitikėjimu. Tokiu būdu nebūtina iš šalies išvežti didelės grynujų pinigų sumos.

Rinkų ir finansinių srautų globalizacija ypač paspartėjo atsiradus interneto tinklui. Internetinės komunikacijos panaikino valstybines sienas ir tuo palengvino pinigų plovimo vykdymo procesą. Internetas, dar neseniai buvęs tik kaip informacijos teikimo priemonė, vis labiau integruojasi į verslo sistemą. Atsirado nauja pinigų plovimo forma – kibernetinis pinigų plovimas (*Cyber Laundering*)¹³. Ši nauja, sunkiai pastebima pinigų plovimo forma kelia ypač didelį pavojų. Pinigų pervedimą galima atlikti per keletą sekundžių iš vieno pasaulio taško į kitą, ir kas ypač naudinga nusikaltėliams – išsaugojant konfidencialumą.

Vystantis internetinėms komunikacijoms atsirado nauja pinigų forma – virtualūs pinigai (*web money*) ir nauja atsiskaitymo šiais pinigais sistema – „*Web money transfer*“. Šios sistemos vartotojams suteikiama galimybė neatsitraukiant nuo kompiuterio vykdyti daugybę finansinių operacijų (pinigų

¹¹ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // *Jurisprudencija* Nr. 8 (98), 2007.

¹² Sandhu H. S. The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering. Interpol, Lyon, 2000. P. 3.

¹³ Financial Action Task Force, Report on New Payment Methods. Paris, 2006.

pervedimas, pirkimo-pardavimo veiksmai, valiutos keitimas ir kt.) naudojant virtualius pinigus. “*Web money transfer*” sistema tiesiog idealiai tinka pinigų plovimą vykdančioms asmenims, kadangi išsaugojamas visiškas konfidencialumas (šios sistemos vartotojams suteikiamas tik skaitmeninis identifikacinis kodas), nereikalingas realus asmens dalyvavimas, o visos operacijos atliekamos momentaliai.

Elektroninio ryšio pagalba vykdomų finansinių operacijų tinklas apima daugelį pasaulio šalių. Per dieną elektroninio ryšio pagalba įvykdoma iki 1 milijono įvairių finansinių operacijų, tarp maždaug 3000 finansinių institutų esančių visame pasaulyje.¹⁴

Šiuo metu tarptautinių organizacijų, vykdančių pinigų plovimo prevenciją dėmesys yra ypač sutelktas ties internetinio tinklo pagalba vykdomų finansinių operacijų kontrolės sureguliuojimu.

---

¹⁴ Baldwin F. N. Jr. Money Laundering Asset Forfeiture and International Financial Crimes. New York, Oceana Publications, 1993. P. 532.

1.2 Pinigų plovimo sąvoka

Utrechto ekonomikos mokyklos (Nyderlandai) profesorė *Brigitte Unger* savo veikale „Pinigų plovimo mastai ir poveikis“ nurodo, jog pasaulyje egzistuoja ne mažiau kaip aštuoniolika skirtingų pinigų plovimo sąvokų¹⁵. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 216 straipsnyje, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas, kaip nusikalstama veika apibrėžiama taip: „*Tas, kas siekdamas nusišlėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens pinigus ar turtą, žinodamas, kad jie įgyti nusikalstamu būdu, atliko su tuo turtu ar pinigais ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje ar melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos*“¹⁶. Taigi, pagal galiojantį Baudžiamąjį kodeksą, Lietuvoje pinigų plovimo, kaip nusikalstamos veikos būtinas kvalifikacinis požymis – pajamos, įgytos nusikalstamu būdu. Tai reiškia, kad pinigų plovimas tai pajamų, gautų iš veiklos, už kurią numatyta atsakomybė LR baudžiamajame kodekse, naudojimas ūkinei, komercinei veiklai ar operacijų jais atlikimas siekiant juos nusišlėpti ar įteisinti. Labai svarbus pinigų plovimo kvalifikacinis požymis – „*melagingas nurodymas, kad turtas ar pinigai gauti iš teisėtos veiklos*“. Toks nurodymas atliekamas deklaruojant turtą ar pajamas, teikiant finansinę atskaitomybę mokesčių inspekcijai ir valstybės įmonei „Registru centras“. Taigi, esant tokioms aplinkybėms, pinigų plovimą vykdančių asmenų veiksmus reikėtų papildomai kvalifikuoti, remiantis baudžiamojo kodekso 220 straipsnio nuostatomis, kaip neteisingu duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimą.

Europos Sąjungos Tarybos direktyvoje „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“ taip pat nurodoma, jog pinigų plovimas, tai turto, įgyto iš nusikalstamos veiklos (*criminal activity*) konvertavimas ar pervedimas, siekiant nusišlėpti neteisėtą šio turto kilmę¹⁷. Pastebėtina, jog įvairiose šalyse pinigų kilmės aplinkybė traktuojama skirtingai. Oksfordo anglų kalbos žodyne nurodoma, jog pinigų plovime naudojamų lėšų kilmė turi būti iš neteisėtos veiklos (*unlawful activity*)¹⁸. Kai kurių šalių nacionaliniuose teisės aktuose taip pat naudojamas kitas neteisėtos pinigų kilmės sinonimas – *illegal* (angl. k.). FATF pateikiamas gana trumpas ir gana abstraktus pinigų plovimo apibūdinimas: „*pinigų plovimas- tai veikla, kuria siekiama nusišlėpti kriminalinių pajamų neteisėtą (illegal) šaltinį*.“¹⁹. Be abejo, skirtumas tarp sąvokų nusikalstamas ir neteisėtas yra esminis, ir tai, be abejo nėra susiję su lingvistiniais ypatumais verčiant terminus į skirtingas kalbas. Neteisėta veikla gali būti ir administracinis nusižengimas ar civilinis

¹⁵ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 9.

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 89-2741

¹⁷ Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEC) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“ // Official Journal L'1991 Nr.166-77.

¹⁸ Oxford English Dictionary. Second Edition, Oxford, 1989. P. 702.

¹⁹ Financial Action Task Force, The Forty Recommendations. Paris, 1996. P. 1.

deliktas, o nusikalstama veikla – tik baudžiamojo įstatymo apibrėžtos veikos. Darytina prielaida, kad būtent dėl teisinio pinigų plovimo proceso traktavimo skirtumų, mokslininkai pateikia skirtingus šio proceso masto įvertinimus. Vis dėl to, daugelyje pasaulio šalių, tame tarpe ir Lietuvoje, pinigų plovimu laikoma turto, įgyto iš nusikalstamos veiklos legalizavimas.

Sekantis, labai svarbus pinigų plovimo kvalifikacinis požymis yra pinigų, naudojamų šiame procese sąvoka. Tarptautinio valiutos fondo siūloma pinigus, naudojamus pinigų plovime, traktuoti ne tik kaip grynuosius pinigus, bet ir kitus finansinius instrumentus²⁰. Kaip jau minėta, Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta, jog baudžiamas yra nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas. Tarybos direktyvoje “Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui” taip pat naudojama turto sąvoka apibrėžiama taip: „bet koks natūrinis arba nenatūrinis, kilnojamas arba nekilnojamas, materialus arba nematerialus turtas bei teisės dokumentai arba priemonės, įrodančios nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises“²¹.

Pinigų plovimo tikslas taip pat nėra vienodai traktuojamas skirtinguose apibrėžimuose. Vieni įstatymų leidėjai bei autoriai siūlo naudoti sąvoką „siekiant nuslėpti neteisėtą pinigų kilmę“, antrieji siūlo naudoti sąvoką „siekiant suteikti pinigams teisėtos kilmės įvaizdį“, tretieji gi, siūlo naudoti abi šias sąvokas kartu²². Vis dėl to, bendru tarptautinių organizacijų bei teisės leidėjų sutarimu, laikytina, jog pinigų plovimui kvalifikuoti pakanka siekimo nuslėpti tikrąją pinigų kilmę²³.

Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymo 2 straipsnyje, pinigų plovimas apibrėžiamas kaip tyčia atliekamas:

- 1) turto teisinės padėties pakeitimas arba turto perdavimas, žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu, siekiant nuslėpti arba užmaskuoti neteisėtą turto kilmę arba siekiant padėti bet kokiam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti teisinių šios veikos pasekmių;
- 2) turto tikrosios kilmės, šaltinio, vietos, judėjimo, nuosavybės teisių arba su nuosavybe susijusių teisių nuslėpimas arba užmaskavimas, žinant, kad šis turtas yra įgytas nusikalstamu būdu;
- 3) turto įgijimas, valdymas ar naudojimas, įgijimo (perdavimo) metu žinant, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu;
- 4) rengimasis, pasikėsinimas padaryti, bendrininkavimas darant bet kurią iš šios dalies 1–3 punktuose nurodytų veikų.²⁴

²⁰ International Monetary Fund. Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper. Washington, 2001. P. 7.

²¹ Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEC) “Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui” // Official Journal L'1991 Nr.166-77.

²² Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 28.

²³ Ten pat, P. 28.

²⁴ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr.64-1502

Apibendrinant pinigų plovimo apibrėžimų analizę, galima teigti, jog išskiriami du pagrindiniai aspektai, būtinai pinigų plovimo sudėty atitinkančios nusikalstamos veikos kvalifikavimui:

1. pinigų plovimui yra naudojamos piniginės lėšos, kitas turtas (bei teisės dokumentai arba priemonės, įrodančios nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises), kurių pajamų šaltinis yra nusikaltimas (*criminal activity*), ar kita neteisėta (*illegal* arba *unlawful*) veikla t. y., šios pajamos, gautos nusikalstamu (neteisėtu) būdu;

2. šiomis pajamomis yra disponuojama arba su jomis yra atliekamos įvairios finansinės operacijos taip, kad teisiniu požiūriu jos būtų laikytinos teisėtomis, t.y., gautos iš legalių šaltinių arba (ir) nebūtų galima nustatyti šių pajamų tikrosios kilmės. Pažymėtina, jog remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, pinigų plovimui kvalifikuoti būtina sąlyga – žinojimas, jog šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ir melagingas nurodymas, kad turtas ar pinigai gauti iš teisėtos veiklos.

1.3 Pinigų plovimo priežastys ir sąlygos

Daugumos kriminalinių nusikaltimų motyvas yra finansinė nauda. Nusikalstamu būdu gavus finansinę naudą ar kitaip tariant pinigus turtą arba įgijus turtines teises, jie gali būti panaudoti trimis būdais – panaudoti darant kitą nusikaltimą, išleisti tenkinant savo asmeniniams poreikiams tuoj pat arba nuslėpti jų kilmę investuojant į legalią ekonomiką ir panaudoti vėliau, suteikus jiems legalių pajamų įvaizdį.

Be abejo, ne visos kriminalinės pajamos yra panaudojamos pinigų plovimui. Vykdam šį nusikaltimą, siekiama legalizuoti tik tą dalį turto, kurios patys nusikaltėliai negali panaudoti savo reikmėms. Manoma, kad vidutiniškai siekiama legalizuoti nuo 10 iki 30 procentų „Bendro kriminalinio produkto“²⁵.

Labiausiai paplitęs ir sėkmingiausias nusikaltimų išaiškinimo būdas yra susekti pinigus, gautus vykdam nusikaltimą. Dėl šios priežasties nusikaltėliai stengiasi kuo efektyviau ir greičiau panaikinti ryšį tarp savęs ir šio nusikaltimo įrodymo, kad nusikaltimo tyrėjas nesusėptų jo atsekti. Tai atliekama pervedant nusikalstamu būdu įgytas lėšas į finansinę įstaigą, kur finansinių operacijų pagalba šis ryšys panaikinamas. Savo ruožtu, nusikaltėlis turi turėti galimybę pastoviai kontroliuoti šių lėšų judėjimą.

Kita priežastis, tai savo pajamų pateisinimas. Norint panaudoti nusikalstamu būdu įgytas lėšas savo reikmėms nesukeliant įtarimo, reikia jas pateisinti. Būtent dėl šios priežasties nusikaltėliai legalizuodami neteisėtas pajamas sutinka atiduoti dalį savo grobio mokesčiams, kyšiams paperkant atsakingus, investuodami į nuostolingesnes, tačiau didesnę slaptumą užtikrinančias sritis.

Literatūroje išskiriami šie pagrindiniai tikslai, kurių siekiama plaunant pinigus:

1. Pajamų, gautų iš nelegalaus šaltinio, pėdsakų nuslėpimas;
2. Gautų pajamų teisėtumo įvaizdžio sudarymas;
3. Asmenų, gaunančių nelegalias pajamas bei vykdančių pinigų plovimą, nuslėpimas;
4. Vengimas mokėti mokesčius;
5. Patogus ir operatyvus pinigų, gautų nusikalstamu būdu, valdymas ir naudojimas;
6. Nelegalių pinigų investavimui į legalų verslą sąlygų sudarymas.²⁶

Organizuota nusikaltėlių grupė įgyvendina pinigų plovimą dėl šių motyvų:

1. Siekiama tolesnio kriminalinės organizacijos egzistavimo, kuris grindžiamas pajamų gavimu. Kaip ir legalioje versle, nusikaltėliai turi iš naujo investuoti į savo nusikalstamą veiklą, kad ji funkcionuotų. Nusikalstamos veiklos pajamos yra kriminalinės organizacijos egzistavimo pagrindas.

²⁵ Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000. P. 4.

²⁶ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. P. 171.

Savo ruožtu pačios nelegalios pajamos kelia grėsmę patiems nusikaltėliams, kaip nusikaltimo įkaltis, dėl to siekiama jas kuo greičiau ir efektyviau legalizuoti.

2. Siekiama panaudoti nelegalias pajamas savo tikslams. Už nelegalias pajamas įsigijus brangius daiktus padidėja nusikaltėlių demaskavimo rizika. Nusikalstamu būdu įgytus pinigus legalizavus kaip teisėtas pajamas, nusikaltėliai gali laisvai jais disponuoti, išvengdami jų neteisėtos veiklos demaskavimo tikimybės.

3. Siekiama išvengti nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimo. Po pinigų plovimo procedūros nusikaltėliai ne tik išvengia teismo persekiojimo, bet ir užtikrina legalizuoto turto apsaugą nuo galimos konfiskacijos.

Kaip minėta, legalizuoti pinigai yra nusikalstamos struktūros egzistavimo ir plėtros šaltinis. Išanalizavus motyvus, skatinančius nusikaltėlius imtis kriminalinių pajamų legalizavimo, būtina išsiaiškinti, kokios sąlygos nusikaltėlius pritraukia vykdant šį procesą.

Profesorė *Brigitte Unger*, siūlo valstybes, pasirenkamas pinigų plovimui vertinti pagal „patrauklumo koeficientą“ (*Attractiveness index*)²⁷. Pagal šį metodą, šalies patrauklumas nelegalioms investicijoms apskaičiuojamas pagal tokius rodiklius:

1. Šalies „tolerantiškumas“ pinigų plovimui, t.y. šioje šalyje nėra arba silpnai vykdomos pinigų plovimo prevencinės priemonės;
2. Aukštas korupcijos lygis šalyje;
3. Aukšti šalies BVP rodikliai, stabili ekonomika ir finansų sistema;
4. Palanki „pinigų plovėjams“ teritorinė padėtis;
5. Šalies tamprūs ekonominiai – prekybiniai santykiai su nusikaltėlių rezidavimo šalimi.

Susumavus šių rodiklių duomenis, B. Unger, sudarė šia metodika paremtą šalių „patrauklumo“ nusikaltėliams lentelę. Pirmoje šios lentelės vietoje atsidūrė Liuksemburgas („patrauklumo koeficientas“ – 54), Bermudų salos (26,4) ir Šveicarija (25,7). Įdomu pastebėti, kad Lietuva remiantis šiuo metodu surinko nuo 4 iki 2 koeficiento balų ir atsirado šios lentelės viduryje, šalia tokių šalių kaip Lenkija, Slovakija ir Kuko salos.

Tarptautinio valiutos fondo ekspertas *Jean-François Thony* taip pat pabrėžia, kad nusikaltėliai, investuodami nelegalius pinigus, nesirenka pelningiausių įmonių ar verslo šakų. Siekdami iki minimumo sumažinti nelegalaus pajamų šaltinio demaskavimo galimybę, jie renkasi mažiau pelningesnes, tačiau didesnę slaptumą užtikrinančias investavimo galimybes²⁸.

Omsko valstybinio universiteto mokslininkų nuomone, lemiamas pinigų plovimo vietos pasirinkimą sąlygojantis veiksnys – tai šalys, kuriose ypatingai kruopščiai laikomasi kliento

²⁷ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 56-59.

²⁸ Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000. P. 3.

konfidencialumo ir banko paslapties užtikrinimo principo²⁹. Autorių nuomone, išskirtinos dar kelios valstybių ekonominės, socialinės bei politinės ypatybės, sąlygojančios šalies patrauklumą kriminalinėms investicijoms:

1. Didelė šalies gyventojų ir verslo subjektų neoficialių pajamų dalis, paralelinės ekonomikos arba šešėlinės ekonomikos egzistavimas;
2. Neefektyvus finansinių institutų veiklos kontrolės mechanizmas;
3. Korupcijos paplitimas valstybės vykdomosios valdžios, teisminės ir teisėsaugos institucijose;
4. Negalimas arba ribotai vykdomas finansinės informacijos apsikeitimas su užsienio šalių teisėsaugos institucijomis;
5. Neadekvati finansinių ir nefinansinių institutų steigimo ir licencijavimo procedūra;
6. Įstatymu užtikrintas finansinių operacijų išlaptinimas;
7. Neefektyvus valiutinių operacijų įstatyminis reguliavimas. Dažnas įmonių, esančių ofšorinėse zonose panaudojimas;
8. Anoniminių banko sąskaitų egzistavimas, kuomet galimas pinigų išmokėjimas “pagal pareikalavimą”.

Kaip matoma, teritorinį nusikaltėlių pasirinkimą vykdant pinigų plovimą sąlygoja silpnas šalies pasirengimas kovai su pinigų plovimu arba nenoras to daryti. Jau 1990 metais FATF savo metiniame pranešime paskelbė:

“Bet koks nacionalinės teisės neatitikimas tarptautiniams standartams kovojant su pinigų plovimu, yra potenciali galimybė nusikaltėliams vykdantiems pinigų plovimą pasinaudoti šios šalies finansinėmis sistemomis”³⁰.

Šalyse, kuriose ekonomika yra pereinamojoje arba vystymosi stadijoje ir pasižyminčiose žymiu mokesčių mokėjimo vengimu, pinigų plovimas tampriai susijęs su kapitalo išvežimu. Tarptautinių kapitalų srautų liberalizavimas, valstybinių įmonių privatizavimas, skubus finansinės sistemos reformavimas palengvina pinigų plovimo vykdymą. Aplamai radikalios finansų sistemos reformos, net ir šalyse su išsivysčiusia ekonomika pritraukia pinigų plovimą vykdančių asmenų dėmesį. Kaip pavyzdį galima paminėti vieningos Europos valiutos – Euro įvedimą. FATF ekspertų nuomone, didelių nacionalinių pinigų sumų keitimas į vieningą Europos valiutą, gali būt aktyviai naudojamas legalizuojant kriminalines pajamas³¹.

Nusikalstamumas, įgyvendinant pinigų plovimą jau seniai peržengė nacionalines šalių sienas. Nusikalstamu būdu sukauptas kapitalas, pastoviais keisdamas savo pavidalą migruoja kelių valstybių

---

²⁹ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. Р. 184-185.

³⁰ Financial Action Task Force, Annual Report 1990-1991, FATF-II, 1991. P. 3.

³¹ Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies 1998-1999, FATF-X, 2002. P. 3.

teritorijose. Atsirado nauja kriminalinės veiklos rūšis – transnacionalinis nusikalstamumas. Transnacionalinio nusikalstamumo atsiradimą sąlygojo šie politikos ir ekonomikos faktoriai:

1. Suaktyvėjęs tarpvalstybinis bendradarbiavimas ekonomikos ir finansų srityse;
2. Pasaulinės rinkos formavimas, kuriai būdingi glaudūs ekonominiai santykiai ir tarptautinės investicijos;
3. Finansinių tinklų formavimas tarptautiniams atsiskaitymams, apjungiantis kredito įstaigas keliose šalyse;
4. Pasaulinių komunikacijų vystymasis;
5. Konteinerinių pervežimų technologijos vystymasis;
6. Pasaulinės prekybos vystymasis, laisvas prekių ir kapitalų judėjimas;
7. Migracijos didėjimas, suformavęs aibę nacionalinių bendrijų skirtingose šalyse;
8. “Permatomos” sienos tarp Europos Sąjungos ir NVS šalių.³²

Transnacionaliniam nusikalstamumui taip pat įtakos turėjo ir socialinės – ekonominės sąlygos. Netolygus resursų, pajamų ir turto pasidalijimas, sukėlęs socialinę įtampą tarp socialinių grupių atskirose šalyse, pastūmėjo legaliomis ir nelegaliomis priemonėmis šią nelygybę panaikinti.

Tuo sąlygų, pritraukiančių nelegalios kilmės investicijas, analizę galima ir baigti. Kriminalinių investicijų negalima susieti nei su ekonominės naudos siekimu, nei logišku, ekonomikos dėsniais paremtu finansiniu investavimu. Kriminalinių lėšų judėjimas yra neprognozuojamas. Išskirtinas tik tam tikras cikliškumas, būdingas pinigų plovimo stadijoms. Jis dar vadinamas trijų stadijų pinigų plovimo modeliu³³.

Pirmoje pinigų plovimo stadijoje – išdėstymo (*placement*) stadijoje, nusikaltėliai stengiasi padėti nelegalias pajamas netoli esančioje teritorijoje, kartais net ir toje pat šalyje kur jos buvo gautos. Plaunamų pinigų suma yra išdalinama į smulkesnes dalis kurios nesukeliant įtarimo pervedamos į banko sąskaitą, arba, už juos įsigyjant keletą kreditinių instrumentų (čekiai, pinigų pervedimo dokumentai ir pan.) kurie paskui yra išgryninami banke.

Antroje, sluoksniavimo arba transformacijos (*layering*) stadijoje, dažniausiai pasirenkamas ofšorinis finansinis centras ar kita pasaulinė finansinė įstaiga, kuri veikia aktyvioje verslo infrastruktūroje. Pagrindinė sąlyga, kad toje šalyje būtų silpnai vykdomos prevencinės priemonės kovai su pinigų plovimu. Šioje stadijoje, pinigai keliauja per kelias tranzitines bankų sąskaitas siekiant, kad būtų panaikintas jų ryšys su nelegalia kilme.

Ir pagaliau trečiojoje, integracijos (*integration*) stadijoje, kuomet pinigai įgauna legalios kilmės įvaizdį, jie investuojami į aktyvias verslo šakas šalyse, kuriose stabili ekonomika ir finansų sistema, tačiau tuo pat metu egzistuoja didesnę slaptumą garantuojančios sąlygos.

---

³² Воложенкин Б. В. Экономические преступления. Санкт Петербург, 1999. Р. 23.

³³ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. Р. 178.

1.4. Pinigų plovimo kriminalizavimas

Aštuntajame dešimtmetyje, plečiantis pasaulinei finansinei sistemai, pinigų plovimas atkreipė į save ypatingą vyriausybių dėmesį. Visų pirma dėl to, kad jis buvo glaudžiai susijęs su prekyba narkotikais. Prekyba narkotikais pasiekė gigantiškas apimtis ir nešė didelį pelną šio nelegalaus verslo organizatoriams ir vykdytojams. Ekspertų duomenimis, šis pelnas siekė per 600 milijardų JAV dolerių per metus, tai sudaro apie 8% visos pasaulinės prekybos³⁴. Be jokios abejonės, nusikaltėliai negalėjo nepastebimai, neatkreipdami į save teisėsaugos institucijų dėmesio, manipuliuoti tokiais milžiniškomis lėšomis. Dėl šios priežasties tapo pastebimas suaktyvėjęs abejotinos kilmės kapitalo investavimas į stabiliai besivystančių valstybių ekonomiką. Iš kilo reali grėsmė kilti vyriausybinių institucijų korupcijai ir ekonomikos destabilizavimui. Dėl šių aplinkybių buvo imtasi priemonių įstatyminės bazės kūrimui kovai su pinigų plovimu ir jo prevencijai. Kovos su pinigų plovimu būtinybė tapo prioritetine vyriausybių užduotimi vykdant kovą su organizuotu nusikalstamumu.

Viena iš pirmųjų valstybių, paskelbusių karą pinigų plovimui buvo JAV. 1986 metais JAV buvo priimtas pinigų plovimo kontrolės įstatymas, kuriuo pinigų plovimas buvo pripažintas kriminaliniu nusikaltimu³⁵. Šiame įstatyme numatyta bausmė už pinigų plovimą iki 20 metų laisvės atėmimo ir bauda iki 500 tūkstančių JAV dolerių arba suma, dvigubai didesnė už sandorių sumą, dėl kurių buvo pateikti kaltinimai. Bauda skiriama priklausomai nuo to, kuri suma yra didesnė. Taip pat šiame įstatyme numatyta privaloma turto konfiskacija.

1988 metais Vienoje buvo priimta Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija "Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta", kurioje buvo nustatytas įpareigojimas ją pasirašiusioms šalims imtis priemonių, kad pagal nacionalinę teisę būtų pripažinti baudžiamuoju nusikaltimu tokie tyčiniai veiksmai, kuomet konvertuojama arba nuosavybė pervedama, jeigu žinoma, kad ši nuosavybė įgyta padarius bet kokį nusikaltimą arba nusikaltimus, numatytus šioje konvencijoje arba dalyvaujant tokio nusikaltimo ar nusikaltimų daryme, siekiant nuslėpti arba slėpti neteisėtą nuosavybės įsigijimo šaltinį arba turint tikslą padėti bet kuriam asmeniui, dalyvavusiam nusikaltime ar nusikaltimuose daryme, išvengti atsakomybės už savo veiksmus³⁶.

Daugelyje pasaulio valstybių per sekančius kelis metus buvo priimti nacionaliniai teisės aktai, kuriais iš prekybos narkotikais gautų pajamų legalizavimas buvo pripažintas kriminaliniu nusikaltimu. Tačiau vėlesnė patirtis parodė, jog pinigų plovimas nusikaltėlių naudojamas visada, kai būtina nuslėpti pinigų ar kito turto kilmę. 1990 metais Strasbūre buvo priimta Europos konvencija "Dėl pinigų

³⁴ Klimas T. Šiuolaikinis nusikalstamumas. Kaunas, 2002. P. 103.

³⁵ Money Laundering Control Act of 1986, Pub. L. No. 99-570. United States of America.

³⁶ Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija "Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta" // Valstybės žinios.- 1998, Nr. 38-1004.

išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo”, kurioje nurodoma, kad pinigų plovimo pirminiu (*predicate*) nusikaltimu iš kurio gaunamos pajamos gali būti bet koks kriminalinis nusikaltimas³⁷. Valstybėms buvo suteikta teisė pačioms nustatyti nusikaltimus, kurie gali būti pinigų plovimo pirminiais nusikaltimais. Strasbūro konvencijoje įpareigojama ją pasirašiusioms šalims užtikrinti nacionalinėje teisėje turto konfiskaciją, kaip papildomą privalomą bausmę už pinigų plovimą. Pagal konvencijos nuostatas konfiskuojamos visos pajamos gautos iš kriminalinės veiklos.

Pastebėtina, kad vieningos nuomonės dėl pinigų plovimo pirminio (*predicate*) nusikaltimo traktavimo nėra pasiekta ir dabar. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui Argentinoje pinigų plovimu laikoma tikrai pajamų gautų iš prekybos narkotikais legalizavimas. Prancūzijos nacionalinėje teisėje pinigų plovimu laikomas ir vengimas mokėti mokesčius, kadangi tai irgi yra neteisėta veikla. Graikijos baudžiamojoje teisėje numatyta 20 nusikaltimų kurie laikytini pirminiu pinigų plovimo nusikaltimu, Kanadoje – 45, JAV – daugiau nei 130³⁸. Taigi, tai, kas laikytina pinigų plovimu vienoje šalyje, gali neturėti nusikaltimo sudėties pagal kitos šalies teisinę sistemą.

1991 buvo priimta Europos Sąjungos direktyva (91/308/EEB) “Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui”³⁹. Šioje direktyvoje numatytos privalomos valstybėms pinigų plovimo prevencinės priemonės, tarp kurių numatytas duomenų apie įtartiną operaciją pinigais registravimas ir jų pateikimas teisėsaugos institucijoms.

Lietuvoje pirmą kartą viešai apie pinigų plovimą imta kalbėti tik 1994 metais, po plačiai nuskambėjusios „Tauro“ banko aferos, kai keli šio banko darbuotojai mokesčių inspekcijoje deklaravo 28 milijonus JAV dolerių, kurie neva buvo uždirbti Anglijoje verčiantis metalo prekyba, ir pinigai į Lietuvą parvežti tiesiog maišuose, užuot greičiau ir saugiau juos pervedus per banką⁴⁰. Tačiau teisinių priemonių pažaboti šį procesą buvo imtasi tik 1997 metais, kuomet Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymą, kuriuo nustatė, kad pinigų plovimas yra nusikaltimas finansams ir apibrėžė jį kaip operacijų nusikalstamu būdu įgytais pinigais atlikimą arba nusikalstamu būdu įgytų pinigų panaudojimą komercinei, ūkinei veiklai, jei taip naudojant siekiama nuslėpti arba įteisinti tokius pinigus (326 str. „Pinigų plovimas“)⁴¹. Taip pat nustatė, kad pinigų plovimas yra sunkus nusikaltimas (8⁽¹⁾ str.) ir teismas privalomai skiria kaip papildomą bausmę turto konfiskaciją už BK 326 str. numatyto nusikaltimo įvykdymą (35 str.). 2004 metais buvo priimtas paskutinis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimas numatantis baudžiamąją atsakomybę už pinigų plovimą. Remiantis

³⁷ Europos 1990 metų konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ // Valstybės žinios.- 1995, Nr. 12-263.

³⁸ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 30.

³⁹ Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEB) “Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui” // Official Journal L'1991 Nr.166-77.

⁴⁰ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // *Jurisprudencija* Nr. 8 (98), 2007.

⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.

šiuo pakeitimu, atsakomybė už pinigų plovimą tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims, buvo įtvirtinta kodekso 216 straipsnyje (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas)⁴².

Kartais iškyla keblumų painiojant nusikalstamas veikas numatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 216 (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas) ir 189 (Nusikalstamu būdu gauto turto igijimas arba realizavimas) straipsniuose⁴³. Visiškai sutinku su straipsnio autoriaus nuomone, jog kodekso 189 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu gauto turto igijimą arba realizavimą, bet jokių būdu ne legalizavimą. Šiuo atveju sutampa tik viena bendrinė aplinkybė, tai nusikaltimo priemonė – nusikalstamu būdu įgyti pinigai ar kitas turtas. Tačiau realizuojant ar įsigyjant tokį turtą nesiekama jo legalizuoti, šis turtas neteisėtu būdu iškeičiamas į kitą turtą siekiant momentinės materialinės naudos. Tai yra, su šiuo turtu ar pinigais nėra atliekamos finansines operacijas ar sandoriai, jie nebuvo naudojami ūkinėje, komercinėje veikloje, o vėliau melagingai nurodoma, kad tai gauta iš teisėtos veiklos. Įstatymų leidėjas, įvertindamas šių nusikalstamų veikų pavojingumo visuomenei laipsnių skirtumus, nustatė ir skirtingas bausmes. Griežčiausia bausmė nusikalstamu būdu gauto turto pirkėjui arba pardavėjui - iki ketverių metų laisvės atėmimo, tuo tarpu pinigų plovėjai gali tikėtis netekti laisvės iki septynerių metų.

Tarptautinio valiutos fondo Teisės departamento vadovo pavaduotojas *Jean-François Thony*, pabrėždamas kriminalinių investicijų į tarptautinę finansų rinką pavojaus svarbą, pažymi : „*Organizuotų nusikalstamų grupuočių, tokių kaip narkotikų prekeivių ar prekyautojų žmonėmis, sukauptas milžiniškas nelegalus pelnas, kaip svarbus ekonominis įrankis nusikaltėlių rankose, kelia pavojų ne tik visuomenės saugumui, tačiau yra ne mažiau grėsmingas pačioms finansinėms sistemoms bei ekonominiam vystymuisi*“⁴⁴. Taigi, pripažįstama, kad pinigų plovimas, dėl savo neigiamos įtakos finansų sistemai bei keliamos grėsmės visuomenės saugumui aplamai, yra išskirtinas iš kitų finansinių nusikaltimų, o kova su šiuo nusikaltimu, reikalauja ypatingo valstybių dėmesio.

Apibendrinant šioje dalyje pateiktą medžiagą, teigtina, jog pinigų plovimo pripažinimas nusikalstama veikla ne visose šalyse, kelia grėsmę šalims, kurios vykdo aktyvią kovą prieš nelegalios kilmės investicijas. Šis teiginys paremtas prielaida, jog tiriant pinigų plovimo baudžiamąsias bylas (kurios daugeliu atveju yra tarptautinio pobūdžio), neįmanoma atlikti objektyvaus tyrimo, jeigu vienoje iš pinigų plovimui panaudotoje šalyje ši veika nebus kvalifikuojama kaip nusikaltimas. Tokiu atveju, nusikalstamu būdu įgytų pinigų pėdsakas nutruks, nebus įmanoma susekti pilno kriminalinių investicijų judėjimo rato (trijų stadijų modelis) ir nustatyti nusikaltėlius bei juos nubausti už nusikalstamą veiką nebus įmanoma.

⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198(1) ir 198(2) straipsniais įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-760

⁴³ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // *Jurisprudencija* Nr. 8 (98), 2007.

⁴⁴ Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000. P. 1.

2. PINIGŲ PLOVIMO ĮGYVENDINIMO MECHANIZMAI

2.1. Kriminalinis ekonominis pinigų plovimo ciklas

Norint suprasti pinigų plovimo vaidmenį nusikalstamos organizacijos veikloje, reikia išsamiai išsiaiškinti šios organizacijos finansinę sistemą ir jos veikimo principus. Nusikalstamos organizacijos veiklos vidinė struktūra identiška teisėto ūkio subjekto ekonominės veiklos struktūrai. Egzistuoja tas pats pinigų judėjimo cikliškumas, investicijų ir reinvesticijų principai, skiriasi tik jų įgyvendinimo būdai ir priemonės.

Kriminalinių pajamų judėjimo ratas dar yra vadinamas kriminaliniu ekonominiu ciklu.⁴⁵ Šio ciklo struktūros analizė, padeda suprasti ekonominio nusikalstamumo priežastis ir faktorius (kriminologinis aspektas), o taip pat šio ciklo tyrimo procesą (kriminalistinis aspektas). Kriminalinės – ekonominės veiklos analizė leidžia išskirti jos pastoviai pasikartojančias stadijas. Pagrindinės šio modelio stadijos yra: kriminalinių pajamų generacija, kriminalinių fondų legalizacija, panaudojimas, kriminalinis investavimas ir kriminalinių pajamų infiltracija (reinvesticijos) į legalų verslą. Kriminalinio ekonominio ciklo struktūra, pagal B. V. Voloženkin, pavaizduota schemeje (Priedas Nr. 1).

Kriminalinių pajamų generacijos stadija, tai nusikalstamos grupuotės nusikalstama (neteisėta) veikla, kurios metu sukaupiamos (generuojamos) nelegalios pajamos.

Kriminalinių fondų legalizacijos stadijoje siekiama atliekant finansines operacijas nuslėpti nelegalių pajamų kilmės šaltinį ir (ar) suteikti jiems teisėtų pajamų įvaizdį. Ši stadija yra išskirtinė savo svarba iš kitų ciklo etapų. Būtent šioje stadijoje „pradanginama“ legalizuojamų lėšų neteisėta kilmė, t. y. klastojant dokumentus, paperkant atsakingus asmenis bei kitais būdais šioms lėšoms suteikiamas legalių pajamų įvaizdis.

Kriminalinių fondų panaudojimo stadijoje, jau legalizuoti pinigai panaudojami trimis būdais: naudojami asmeninėms reikmėms, infiltruojami (reinvestuojami) į legalų verslą arba tampa pačių organizuotų nusikalstamų grupuočių finansiniu pagrindu ir užtikrina jo egzistavimą bei tolimesnį nusikalstamos (neteisėtos) veiklos vykdymą.

Išanalizavus šią schemą, galima teigti, jog legalizuotos neteisėtos pajamos yra naudojamos ir nusikalstamo susivienijimo veiklai finansuoti, ir tuo pačiu vykdyti nusikalstamo pasaulio atstovų valdomas investicijas į legalų verslą, ko sekoje jie gali įgyti kontroliuojantį vaidmenį atskirų ūkio subjektų ar netgi atskirų pramonės rūšių atžvilgiu.

---

⁴⁵ Воложенкин Б. В. Экономические преступления. Санкт Петербург 1999. Р. 154.

Metodologinių priemonių rinkinyje „Pasipriešinimas pinigų plovimui ir terorizmo finansavimui“, pagal teritorinį principą, išskiriami penki pinigų plovimo būdai įgyvendinant kriminalinį ekonominį ciklą (pagal *Brent L. Bartlett*)⁴⁶:

1. vietinis (*Domestic*) pinigų plovimo būdas. Kuomet pirminio nusikaltimo darymo metu įgytos nelegalios pajamos yra legalizuojamos ir reinvestuojamos toje pačioje šalyje kur ir įvykdytas šis nusikaltimas;
2. grįžtamasis (*Returning*) būdas. Nelegalios pajamos yra legalizuojamos užsienyje ir grįžta į šalį joms suteikus legalių pajamų įvaizdį bei čia reinvestuojamos;
3. įeinantysis (*Inbound*) būdas. Pajamos iš pirminio (*predicate*) nusikaltimo gautos užsienio šalyje (kur jis ir buvo įvykdytas), toje pačioje ar kitoje užsienio šalyje šios pajamos legalizuojamos ir į šalį jos grįžta reinvestavimui;
4. išeinantysis (*Outbound*) būdas. Nelegalios pajamos legalizuojamos bei reinvestuojamos užsienio šalyje ir į nusikaltimo padarymo vietos šalį nebegrįžta;
5. tranzitinis (*Flow-through*) būdas. Šalis panaudojama tik nelegalių lėšų legalizavimui. Pirminis nusikaltimas ir legalizuotų lėšų investavimas vyksta kitose šalyse.

Manau, kad šis skirstymas yra labai naudingas tolimesnei kriminalinių investicijų poveikio atskiroms šalims analizei. Pagal šį suskirstymą galima numanyti, kad poveikio apraiškos gali būti labai įvairios priklausomai nuo pinigų plovimo įgyvendinimo būdo. Darytina prielaida, kad vykdant vietinį (*Domestic*) pinigų plovimo būdą, pasekmės šalies finansų sistemai bei ekonomikai aplamai bus žymiai didesnės ir ryškesnės dėl to, kad nusikalstamu būdu įgyti pinigai atlieka pilną kriminalinį ekonominį ciklą tik šios šalies viduje. Tranzitinio (*Flow-through*) gi būdo atveju, pinigų plovimo įtaka ir pasekmės „tranzitinei“ šaliai turėtų skirtis.

Pinigų plovimo būdų sisteminis skirstymas pagal teritorinį jų vykdymo principą taip pat įrodo, kad kovos su pinigų plovimu problema retai liečia tik vienos šalies interesus, ir keturiais atvejais iš penkių, nusikalstamų pinigų legalizavimo kriminalinis ekonominis ciklas yra tarptautinio pobūdžio. Taip pat darytina išvada, jog kriminalinių investicijų legalizavimo sistema, arba kriminalinis ekonominis pinigų plovimo ciklas, turi tam tikrų dėsningumą, kurių analizė padeda suvokti šį nusikaltimą vykdančių asmenų veiksmų tendencingumą. Tai savo ruožtu palengvina tokio pobūdžio nusikalstamas veikų tyrimą, padeda suprasti šių nusikaltimų motyvacinį aspektą.

---

⁴⁶ Mitchell A. M. Manual on Countering Money Laundering and the Financing of Terrorism. Sydney, Asian Development Bank, 2003. P. 8.

2.2. Ofšorinių zonų vaidmuo pinigų plovimo procese

Pinigų plovimui dažniausiai pasirenkamos tos šalys, kur veikia banko paslapties įstatymai, gausu bankų ir jų skyrių, labai maži mokesčiai, puikiai įrengta ryšių aparatūra, nėra pinigų operacijų kontrolės, labai lengva steigti įmones ir neteisėtas kompanijas. Pastaruoju metu pinigų plovime dažnai naudojamos įmonės ar bankai registruoti ofšorinėse jurisdikcijose. Ofšorinė įmonė – tai terminas, apibūdinantis ypatingą įmonės organizacinį - juridinį statusą, kuris suteikia šiai įmonei maksimalų mokesčių sumažinimą (daugeliu atvejų iki nulio). Dažniausiai ofšorinės kompanijos turi šiuos bruožus:

1. Ofšorinės įmonės valdytojai negali būti jurisdikcijos, kurioje ji įregistruota, rezidentai.
2. Ofšorinė įmonė neturi teisės vykdyti dalykinių operacijų ir turėti kokią nors nuosavybę bei pajamų šaltinį jurisdikcijos, kurioje ji įregistruota, teritorijoje.
3. Ofšorinės įmonės valdymas, įskaitant sutarčių pasirašymą, direktorių tarybos posėdžius ir susirinkimus, turi realizuotis užsienyje.

„*Sveiki atvykę į pinigų plovimo Bermudų trikampį!*“ – tokiais žodžiais skyrių apie ofšorinių zonų panaudojimą pinigų plovimui savo knygoje pradeda vienas žymiausių Didžiosios Britanijos pinigų plovimo ekspertų *Peter Lilley*⁴⁷. Autoriaus teigimu, be jokio vargo galima įrodyti, jog pinigai patenka į ofšorines zonas, bet neįmanoma nuspėti, ar šie fondai liko šioje vietoje, ar buvo pervesti kitur. Ofšorinės zonos, tai lyg „juodosios skylės“ finansų rinkoje, kurių pagalba lengvai galima nuslėpti neteisėtą lėšų kilmę.

Siekiant susidaryti bendrą vaizdą apie ofšorinių jurisdikcijų veiklą, naudinga susipažinti su šiose teritorijose vykdomos ekonominės veiklos ypatumais. Nyderlandų Antilai, nors ir įeina į Nyderlandų Karalystės sudėtį, yra visiškai autonominė teritorija. Šių visiškai mažųjų salų teritorijoje veikia apie 60 bankų bei yra įregistruota apie 24 tūkstančiai ofšorinių įmonių. Per metus čia atliekama virš 11 tūkstančių įtartinų finansinių operacijų, kurių bendra vertė beveik 43 milijonai eurų⁴⁸. 1999 metais, Nauru – vienoje iš mažiausių pasaulio valstybių, turinčioje tik šiek tiek daugiau nei 10 tūkstančių gyventojų, tačiau tuo pat metu daugiau nei 400 bankų registruotų savo teritorijoje, buvo pervesta virš 70 milijardų JAV dolerių iš Rusijos⁴⁹.

JAV mokslininkas *James J. Richards*, parengęs kovos su pinigų plovimu metodologinius nurodymus, pažymi, jog ofšorinės bankininkystės egzistavimas, be abejo, įtakojo aktyvesnę ekonominę veiklą tokiose šalyse kaip Aruba ar Nyderlandų Antilai, ir paskatino jose turizmo

⁴⁷ Lilley P. *Dirty Dealing: The Untold Truth about Global Money Laundering, International Crime and Terrorism, Second Edition*. London, Kogan Page, 2003. P.93.

⁴⁸ Unger B. *The Amount and the Effects of Money Laundering*. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 65.

⁴⁹ Ten pat. P. 160.

industrijos plėtrą. Tačiau nežiūrint į tai, jog finansinių srautų pritraukimas į šalies finansinį sektorių atgaivina šalies ekonomiką ir daro daugialypį teigiamą poveikį, pinigų plovimo negatyvios pasekmės yra žymiai reikšmingesnės.⁵⁰

Dažniausiai ofšorinės jurisdikcijos yra nedidelės, nepriklausomos valstybės (praityje daugelis iš jų buvo kolonijos) arba atskiros teritorijos, turinčios ypatingą valstybinį statusą. Šių jurisdikcijų valdžios tikslas stimuliuoti ofšorinių paslaugų sektoriaus vystymąsi, siekiant pritraukti užsienio kapitalą, tuo pakeliant gyventojų užimtumo ir ūkinės veiklos aktyvumo lygį, kuris dažniausiai šiose šalyse dėl nedidelės teritorijos ar nepatogios geopolitinės padėties būna gana žemas. Suprantama, kad norint pritraukti užsienio investicijas, būtina sudaryti tam palankias sąlygas (nedideli mokesčiai, supaprastinta finansinių operacijų atlikimo procedūra, išlaikant aukštą kliento konfidencialumo lygį). Atidžiau pažvelgę suprasime, kad tai būtent tos sąlygos, kurios būtinos pinigų plovimo organizatoriams – kliento konfidencialumas, supaprastintos finansinių operacijų atlikimo procedūros.

Pasaulyje egzistuoja apie 48 regionai dar vadinami „mokesčių rojumi“ (*tax heaven*). Tačiau pabrėžtina, jog ne visi jie domina nusikaltėlius, nes kai kurios valstybės yra sunkiai prieinamuose regionuose, neturi tarptautinio ryšio sistemų, jose egzistuoja valiutos keitimo apribojimai. „Mokesčių rojus“ patrauklumą apsprendžia jame esančios kompanijos mokestinis statusas. Mokestinį statusą apsprendžia du kriterijai - rezidentavimo ir teritorialumo. Kompanija laikoma rezidentu, jei jos naudojimas valdymas, o taip pat jos kontroliavimas yra vykdomas jos teritorijoje. Rezidentinių kompanijų pajamos apmokestinamos nepriklausomai ar jos gautos toje valstybėje ar užsienyje. Teritorialumo kriterijus teigia, kad apmokestinamos tik tos pajamos, kurios yra gautos toje valstybėje, kur veikia kompanija.

Vis dėlto, darytina prielaida, kad „pinigų plovėjai“ dažnai naudojami ofšorinėse zonose registruotomis įmonėmis bei bankais ne vedini didesnio pasipelnymo siekimo dėka mažesnių mokesčių, o naudodamiesi šiose zonose taikomu paslapties apie klientą bei vykdomas finansines operacijas saugojimo principu. Taigi, ofšorinius finansinius centrus galima pavadinti „tranzitinėmis“ pinigų plovimo šalimis, t. y. šie centrai nėra pirminio nusikaltimo padarymo vieta, šiose šalyse legalizuoti pinigai dažniausiai nėra reinvestuojami, o atlieka tik „juodąjį“ neteisėtu būdu įgytų lėšų legalizavimo vaidmenį.

Įvertinus ofšorinių įmonių panaudojimo pinigų plovimo procese mastą, 1999 metais Didžiojo Septyneto buvo įkurtas Finansinio stabilumo forumas (*Financial Stability Forum*). Šios institucijos tikslas - vykdam tarptautinį bendradarbiavimą bei finansinę priežiūrą skatinti tarptautinį finansinį stabilumą. 2000 metais, savo veiklos ataskaitoje, Finansinio stabilumo forumas ofšorinius finansinius centrus padalino į tris grupes:

---

⁵⁰ Richards J. R. *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998. P. 45.

1. ofšoriniai finansiniai centrai, kuriuose vykdomos aukštos kokybės pinigų plovimo prevencinės priemonės (Honkongas, Liuksemburgas, Singapūras, Šveicarija);

2. bendradarbiaujantys ofšoriniai finansiniai centrai, kuriuose nepakankamai vykdomos plovimo prevencinės priemonės (Andora, Barbadosas, Gibraltaras, Malaizija, Malta, Monakas ir kiti);

3. nebendradarbiaujantys ofšoriniai finansiniai centrai, kuriuose nepakankamai vykdomos plovimo prevencinės priemonės (Aruba, Bahamų salos, Belizas, Kuko salos, Kosta Rika, Kipras, Libanas, Lichtenšteinas, Mauricijus, Panama, Seišelių salos, Vanuatu ir kiti)⁵¹.

Be abejo, šis padalinimas į atskiras grupes yra sąlyginis, ir tai, kad šalyje yra vykdoma aktyvi veikla prieš pinigų plovimą, dar nėra rodiklis, kad joje pinigų plovimas nėra vykdomas.

1998 metais Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (*Organization for Economic Cooperation and Development*) parengė ataskaitą apie atskirose šalyse vykdomą „ydingą mokesstinę praktiką“ (*Harmful Tax Practices*)⁵². Į šį sąrašą buvo įtraukta 31 valstybė, laikytina „mokesčių rojumi“, iš kurių aštuonios buvo įvardintos kaip nebendradarbiaujančios pinigų plovimo prevencijos srityje (Andora, Lichtenšteinas, Liberija, Monakas, Maršalo salos, Nauru ir Vanuatu). Ekspertų nuomone, nepagrįstai maži mokesčiai šiose šalyse sąlygoja „ydingos mokesčių konkurencijos“ (*Harmful Tax Competition*) atsiradimą. Šioje ataskaitoje taip pat buvo parengta 19 rekomendacijų, kaip kovoti su šia žalinga praktika, kuri „...iškreipdama normalų kapitalų ir finansinių srautų judėjimą, gali sugriauti atskirų šalių mokesčines sistemas ir išteklių paskirstymą.“⁵³. 1998 metų ataskaitoje išvardinti pagrindiniai „ydingos mokesčių praktikos“ požymiai:

1. Labai mažai, arba visiškai neapmokestinamos tam tikros pajamų rūšys;
2. Tokia mokesstinė tvarka netaikoma tos šalies vidinei ekonomikai (*ring-fenced from the domestic economy*);
3. Veiksmingos informacijos pateikimo stoka;
4. Skaidrumo stoka.

Iki 2000 metų kai kurios šalys, iš esančių šiame „juodajame“ sąrašė atsisakė šios neigiamos praktikos ir įsipareigojo taikyti sąžiningos mokesčių konkurencijos, vykdomų operacijų skaidrumo bei informacijos pasidalinimo principus (Bermudai, Kaimanų salos, Kipras, Malta, Mauricijus ir San Marinas). Tačiau ne visos šalys atsisakė toleruoti neaiškios kilmės fondų rezidavimo savo teritorijose ir suteikia pinigų plovėjams potencialias galimybes pasinaudoti šių šalių teisinėmis bei mokesčinėmis lengvatomis.

2000 metais FATF (*Financial Action Task Force*) išleido ataskaitą apie nebendradarbiaujančias (*Non-Cooperative*), t.y. nevykdančias būtinausių pinigų plovimo prevencinių priemonių, šalis ir

⁵¹ Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000. P. 16.

⁵² International Monetary Fund. Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper. Washington, 2001. P.14.

⁵³ International Monetary Fund. Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper. Washington, 2001. P.19.

teritorijas⁵⁴. Šioje ataskaitoje yra nurodomi 25 kriterijai, kuriais vadovaujantis, šalis ar teritorija laikoma nebendradarbiaujančia. Bene patys svarbiausieji yra šie:

1. Finansinių įstaigų veiklos priežiūros spragos (nėra arba netinkama finansinių įstaigų priežiūros reguliacinė sistema, netinkama finansinių įstaigų licencijavimo ir steigimo sistema);
2. Netaikomi arba netinkamai taikomi klientų identifikavimo reikalavimai;
3. Perdėta bankų paslapties saugojimo praktika;
4. Nepakankama ataskaitų apie įtartinas finansines operacijas pateikimo tvarka;
5. Finansinės žvalgybos, ar kito, identišką funkcijas atliekančio padalinio nebuvimas.

Remiantis šiais kriterijais, tais pačiais metais buvo sudarytas ir išplatintas nebendradarbiaujančių šalių ir teritorijų „juodasis“ sąrašas⁵⁵. Šiame sąrašė buvo minimos 23 šalys ir teritorijos, iš kurių 16 laikytinos ofšoriniais finansiniais centrais. Pastebėtina, jog greta dažnai „linksniuojamų“ ofšorinių zonų, tokių kaip Kuko salos, Nauru, Bahamų ir kitų, į šį sąrašą buvo įtrauktos rinkos ekonomikos šalys - Izraelis ir Rusija. 2001 metais į šį „juodąjį“ sąrašą šalia kitų buvo įtrauktos Ukraina, Vengrija ir Egiptas. Remiantis FATF taikomais kriterijais kiekvienais metais šis sąrašas kito, vienos šalys sutiko taikyti FATF rekomendacijas ir buvo išbraukiamos, kitos gi, dėl pablogėjusios padėties buvo įtraukiamos. Galima pasidžiaugti, jog 2006 metų spalio 16 dieną iš šio sąrašo buvo išbraukta paskutinė šalis – Mianmaras (iki 1989 metų Birma)⁵⁶.

Valstybių bei teritorijų, priskirtinų ofšorinių finansinių centrų grupei, vyriausybių nenoras būti „juodajame sąrašė“ ir pozityvių priemonių priėmimas siekiant to išvengti, yra labai sveikintinas bei suteikiantis didesnę ekonominę saugumą viso pasaulio rinkos ekonomikos šalims. Belieka tikėtis, jog tai sumažins pinigų plovimo plitimą pasaulinėje ekonomikoje, o FATF ekspertai dar ilgai neturės pakankamo pagrindo savo „juodajam sąrašui“ atnaujinti.

---

⁵⁴ Financial Action Task Force, Report on Non – Cooperative Countries and Territories, Paris, 2000.

⁵⁵ Financial Action Task Force, Review to Identify Non – Cooperative Countries and Territories: Increasing The Worldwide Effectiveness of Anti – Money Laundering Measures. Paris, 2000.

⁵⁶ Financial Action Task Force, Report on Non – Cooperative Countries and Territories. Annual Report 2006 – 2007. Paris, 2007.

2.2. Informacinės technologijos ir pinigų plovimas

Informacinių technologijų plėtra šiandieniniame visuomenės gyvenime yra gana įprastas reiškinys. Šių technologijų dėka kiekvienas iš mūsų gali sutaupydamas laiko ir pastangų įgyvendinti kasdienes savo poreikius - gauti viešąsias paslaugas, rasti reikalingą informaciją, atlikti finansines operacijas. Internetinio tinklo atsiradimas ir prieinamumas kiekvienam gerokai išplėtė žmonių komunikacinių galimybių ribas, panaikino kliūtis susisiekti ir bendrauti su asmenimis esantiems bet kurioje pasaulio vietoje. Šiems tikslams net nereikalingas personalinis kompiuteris, tai galima atlikti delniniu kompiuteriu arba mobiliuoju telefonu. Deja, tačiau šiais patogumais gali naudotis ne tik sąžiningi žmonės. Galimybė naudotis informacinių technologijų privalumais, atvėrė plačias galimybes nusikaltėliams vykdantiems pinigų plovimą.

Nyderlandų Karalystėje per metus atliekama nusikaltimų elektroninėje erdvėje, kuriais padaroma žala už 26 milijonus eurų⁵⁷. Daugiausia tai finansinio sukčiavimo nusikaltimai. Viena iš problemų dėl šio tipo nusikaltimų yra ta, kad jie yra sunkiai išaiškinami. Tačiau dar didesnė problema yra ta, kad net 80 procentų šių nusikalstamu būdu įgytų lėšų yra panaudojama pinigų plovimui⁵⁸. Tai yra didžiausia „nešvarių pinigų“ dalis panaudojama pinigų plovimui iš visų nusikaltimų rūšių. Nuo pajamų gautų vykdant kitus nusikaltimus, pinigų plovimui panaudojama tik nuo 10 iki 30 procentų⁵⁹. Tiesa, kai kurių kitų mokslininkų manymu, narkotikų prekybos organizatoriai bando legalizuoti apie 50 – 70 procentų savo nelegalių pajamų⁶⁰.

FATF įvertinus naujų atsiskaitymų būdų svarbą kovoje su pinigų plovimu, 2006 metų spalį išleido ataskaitą, kurioje numatytos rekomendacijos šalims kovojant su pinigų plovimu elektroninėje erdvėje tiek šalies viduje, tiek tarptautiniu mastu⁶¹. Ataskaitoje įvardijama nauja pinigų plovimo forma – kibernetinis pinigų plovimas (*Cyber Laundering*). FATF specialistų nuomone ši nauja, sunkiai pastebima pinigų plovimo forma kelia ypač didelį pavojų. Pinigų pervedimą galima atlikti per keletą sekundžių iš vieno pasaulio taško į kitą, ir kas ypač naudinga nusikaltėliams – išsaugojant konfidencialumą. Vystantis internetinėms komunikacijoms atsirado nauja pinigų forma – virtualūs pinigai (*Web Money*) ir nauja atsiskaitymo šiais pinigais sistema – „*Web Money Transfer*“. Šios sistemos vartotojams suteikiama galimybė neatsitraukiant nuo kompiuterio vykdyti daugybę finansinių operacijų (pinigų pervedimas, pirkimo-pardavimo veiksmai, valiutos keitimas ir kt.) naudojant

⁵⁷ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 52.

⁵⁸ Ten pat. P. 52.

⁵⁹ Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000. P. 4.

⁶⁰ International Monetary Fund. Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper. Washington, 2001. P. 10.

⁶¹ Financial Action Task Force, Report on New Payment Methods. Paris, 2006.

virtualius pinigus. „*Web Money Transfer*” sistema tiesiog idealiai tinka pinigų plovimą vykdantiems asmenims, kadangi išsaugojamas visiškas konfidencialumas (šios sistemos vartotojams suteikiamas tik skaitmeninis identifikacinis kodas), nėra būtinas realus asmens dalyvavimas operacijos atlikimo metu, o visos operacijos atliekamos momentaliai.

Alternatyvių, elektroninių mokėjimo sistemų, tokių kaip *Pay PAL* arba *e – gold* naudotojai turi galimybę išgryninti pinigus pervedamus šių sistemų pagalba, išvengdami grėsmės, jog apie tokią operaciją, kaip įtartiną, bus pranešta atsakingai valstybinei institucijai.⁶²

Elektroninė bankininkystė (*On - line banking*), arba dar vadinama kibernetine bankininkyste (*Cyberbanking*)⁶³, palengvinanti šios sistemos naudotojams atlikti įvairias finansines operacijas internetu, atliko ir negatyvų vaidmenį pagelbėdama legalizuojant nusikalstamu būdu įgytas pajamas. Nusikaltėliams lengviau valdyti įvairius pervedimus, kadangi jie išvengia būtinybės vykti į banką ir būti matomiems, taip pat nereikia pildyti aibės įvairių dokumentų formų, būtinų atliekant pinigų pervedimus banke. Dėl tų pačių priežasčių yra žymiai sudėtingiau susekti tokių operacijų vykdytojus bei įrodyti pinigų plovimą⁶⁴.

Plėtojantis elektroninei bankininkystei, finansų institucijos pradėjo jungtis į unifikuotas tarpbankinio atsiskaitymo sistemas. Vienos populiariausių pasaulyje yra CHIPS (*Clearing House Interbank Payments System*) bei SWIFT (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*). Šiuo metu SWIFT sistema naudojami 7600 finansinių institutų daugiau nei 200 pasaulio šalių⁶⁵. CHIPS tinklą sudaro 45 bankai visame pasaulyje⁶⁶. Unifikuota elektroninė duomenų perdavimo sistema (*electronic financial messaging system*) palengvino tarpbankinių pervedimų procedūras. Preziumuojama, jog šių tarpbankinių tinklų nariai yra respektabilios finansinės institucijos, įsteigtos šalyse, aktyviai įgyvendinančiose efektyvias pinigų plovimo prevencijos priemones bei bendradarbiaujančias su FATF ir kitomis atsakingomis institucijomis. Visgi, neįmanoma paneigti, jog šie bankai turi vienokių ar kitokių ryšių ir su bankais įsteigtais ofšorinėse jurisdikcijose, kur pasipriešinimas įtartinoms kilmės finansiniams ištekliams yra žymiai silpnesnis. Šis faktorius priverčia atidžiai svarstyti minėtų tinklų panaudojimo pinigų plovimui galimybę. Egzistuoja ir dar viena elektroninės bankininkystės, kaip paslaugų teikėjų rūšis. Šio tipo įstaigos net neatitinka „tipiniam“ bankui keliamų reikalavimų. Šios įstaigos, nors ir besivadinančios bankais, neteikia depozitinių indėlių paslaugų, o specializuojasi tik tarpininkaujant pinigų pervedimo bei pardavimo srityse⁶⁷.

---

⁶² Unger B. *The Amount and the Effects of Money Laundering*. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 162.

⁶³ Richards J. R. *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998. P. 65.

⁶⁴ Unger B. *The Amount and the Effects of Money Laundering*. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 73.

⁶⁵ www.swift.com – Apsilankyta 2007-09-30.

⁶⁶ www.chips.org – Apsilankyta 2007-09-30.

⁶⁷ Richards J. R. *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998. P. 66.

Elektroninio ryšio pagalba vykdomų finansinių operacijų tinklas apima daugelį pasaulio šalių. Jau 1995 metais, per dieną elektroninio ryšio pagalba buvo įvykdoma iki 1 milijono įvairių finansinių operacijų, tarp maždaug 3000 finansinių institutų esančių visame pasaulyje⁶⁸. Įvertinti tiksliais kiekybiniais rodikliais šių dienų padėtį elektroninėje verslininkystėje ko gero nėra įmanoma. Yra žinoma, kad jau 2004 metais pasaulyje buvo 945 milijonai interneto vartotojų⁶⁹.

JAV Slaptosios tarnybos Finansinių nusikaltimų padalinys (*Secret Service Financial Crimes Division*) atkreipė dėmesį į labai pastaruoju metu paplitusius nusikaltimus, kurie vykdomi įgyvendinant pinigų plovimo procedūras:

1. Suklastoti apyvartiniai dokumentai. Tai įvairūs suklastoti įgaliojimai, įsipareigojimo raštai ir pan. suteikiantys teisę atlikti tam tikras finansines operacijas;
2. Kompiuteriniu būdu atspausdinti suklastoti dokumentai. Kompiuterinių technologijų tobulumas ir techninių priemonių prieinamumas dėl nedidelių kainų suteikė galimybę nusikaltėliams klastoti vertybinius popierius, mokėjimo čekius ir kitus dokumentus, kurie yra sunkiai atskiriami nuo originalių;
3. Išankstinio mokėjimo apgaulė. Tai dažniausiai užsienyje veikiančių nusikalstamų susivienijimų vykdomi nusikaltimai, kurių metu iš įmonių ar privačių asmenų išviliojami pinigai išankstinio mokėjimo už tam tikras pažadėtas paslaugas pagrindu. Dažniausiai šie nusikaltimai yra vykdomi elektroniniu paštu.
4. Asmenybės tapatumo apgaulė naudojantis internetu. Kibernetiniai nusikaltėliai įsilaužia į finansinių įstaigų kompiuterinę duomenų bazę, ir suklastoję priėjimo prie svetimų duomenų kodus pasisavina pinigus ar įveda fiktyvius duomenis apie finansinių operacijų atlikimą⁷⁰.

2002 metais JAV Mokesčių inspekcija (*Internal Revenue Service*) nustatė, jog vien tik *MasterCard* banko kortelių naudotojai atliko 1,7 milijono piniginių pervedimų į 230 tūkstančių sąskaitų ofšorinėse zonose, iš kurių vėliau pinigai buvo išgryninti naudojant kreditines / debetines banko korteles išduotas vienoje iš 30 pasaulio šalių, kur yra griežtai laikomasi kliento konfidencialumo reikalavimo⁷¹.

Taigi, kadangi verslininkystė elektroninėje erdvėje nėra ribojama valstybinėmis sienomis, viso pasaulio valstybių vis dar laukia didelis iššūkis dėl bendrų, tarptautinių pinigų plovimo prevencijos priemonių įtvirtinimo šioje srityje. *James R. Richards* pažymi, jog valstybės įgyvendindamos reguliacinės priemonės dažnai kertasi su asmens privatumo problema. Ir šių dviejų principų

---

⁶⁸ Baldwin F. N. Jr. *Money Laundering Asset Forfeiture and International Financial Crimes*. New York, Oceana Publications, 1993 .P. 532.

⁶⁹ Lilley P. *Dirty Dealing: The Untold Truth about Global Money Laundering, International Crime and Terrorism, Second Edition*. London, Kogan Page, 2003. P. 115.

⁷⁰ International Monetary Fund. *Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper*. Washington, 2001. P. 21.

⁷¹ Ten pat. P. 163.

suderinamumas yra ganėtinai probleminis. Juolab, kad siunčiant duomenis elektroniniu būdu, jie saugumo sumetimais yra užkoduojami ir atkoduojami tik galutinėje paskirties vietoje⁷².

---

⁷² Richards J. R. *Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering*. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998. P. 67.

3. PINIGŲ PLOVIMO ĮTAKA FINANSŲ SISTEMAI

3.1. Pinigų plovimas ir šešėlinė ekonomika

Pinigų plovimu, kaip nusikaltimu finansams, yra kėsiamasi į valstybės finansų ir kredito sistemą. Savo ruožtu, finansų ir kredito sistema yra sudedamoji valstybės ūkio dalis ar visuma ekonominių ir socialinių santykių, kuriais sukuriami, paskirstomi ir panaudojami piniginiai ištekliai, formuojamas valstybės biudžetas. Pažeidus finansų ir kredito sistemą, žala gali būti padaroma ne tik šiai sistemai, bet ir kitiems teisiniams gėriams – ūkininkavimo tvarkai, nuosavybei, ir priklausomai nuo pinigų plovimo proceso masto net valstybės ekonominei galiai. Taigi, pinigai, būdami pastoviu žmonių ekonominių santykių įrankiu, sudaro vieną iš svarbiausių šalies ekonomikos rodiklių. Valstybės ekonominė galia atsispindi tos šalies nacionalinės valiutos vertėje. Į apyvertą išleistos nacionalinės valiutos stabilumą užtikrina valstybė, garantuodama jos padengimą aukso atsargomis ir centrinio banko konvertuojamos užsienio valiutos rezervu. Taigi, nacionalinės valiutos stabilumas, tiesiogiai priklauso nuo šalies ekonomikos ir finansų sistemos stabilumo.

Kai kurios šalys ar teritorijos, dažniausiai tai taikytina ofšoriniams finansiniams centrams, bet kokiomis priemonėmis siekia pritraukti užsienio kapitalo investicijas ir (arba) sudaryti sąlygas didelių finansinių srautų tranzitui per šias šalis. Dažniausiai dėl itin mažos teritorijos, nepatogios geopolitinės padėties ar nepakankamo ekonominio šalies aktyvumo, siekiant minėtų tikslų yra maksimaliai mažinami mokesčiai, perdėti sustiprinamas kliento konfidencialumo ir banko paslapties užtikrinimas. Ne retai nekreipiamas joks dėmesys į pritraukiamų finansinių srautų kilmę. Tačiau pabrėžtina, jog neaiškios kilmės finansinių srautų pritraukimas į šalies ekonomiką, dažnai suteikia tik menką ir trumpalaikę naudą. Savo ruožtu pinigų plovimas, pagal savo neigiamas pasekmes, ilgalaikėje perspektyvoje yra prilyginamas uždelsto veikimo bombai⁷³.

JAV ekonomistai *Peter Reuter* ir *Edwin M. Truman* savo veikale „Nešvarių pinigų persekiojimas: kova su pinigų plovimu“ pažymi: „*Makroekonominiu požiūriu, vertinant pinigų plovimo mastą plačiąją prasme, bet kokios neapmokestintos pajamos, nesvarbu ar jos gautos teisėtomis ar neteisėtomis priemonėmis, turi būti išplaunamos vienokiu ar kitokiu būdu. Pagal šį požiūrį, pinigų plovimo poreikį tiesiogiai įtakoja ir pagrindinės ekonomikos mastas*“⁷⁴. Perfrazuojant šį teiginį, galima teigti, jog mokesčių nuo pajamų nemokėjimas yra veiksnys sąlygojantis pinigų plovimo poreikį. Antra vertus, mokesčių nemokėjimas yra neteisėta veika, ir jeigu pajamos gautos vykdant tokią veiką yra investuojamos į legalią ekonominę veiklą, ją galima kvalifikuoti kaip

⁷³ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 9.

⁷⁴ Reuter P., Truman. E. M. Chasing Dirty Money: The Fight Against Money Laundering. Peterson Institute for International Economics. Washington, 2004. P. 11.

nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimą. Tai yra, mokesčių nemokėjimas traktuotinas kaip pirminis (*predicate*) pinigų plovimo nusikaltimas.

Literatūroje dažnai pinigų plovimas vertinamas lyginant su pagrindinės ekonomikos mastu ir poveikiui šalies ekonomikai⁷⁵. Pati šešėlinė arba pagrindinės ekonomikos sąvoka nėra griežtai apibrėžta ir įvairūs mokslininkai pateikia gana platų šio termino apibūdinimų spektrą. JAV ekonomistas, profesorius *William A. McEachern* ją apibrėžia taip: „Pagrindinė ekonomika, tai bet kokia veikla rinkoje, apie kurią neteikiamos ataskaitos ir nemokami mokesčiai, arba bet kokia neteisėta (nelicencijuota) veikla.“⁷⁶ Omsko valstybinio universiteto leidinyje „Šešėlinė ekonomika ir ekonominis nusikalstamumas“ veiklos, priskirtinos pagrindinės ekonomikos sričiai skirstomos į dvi grupes:

1. produktyvios veiklos rūšys, kurių rezultatai įtraukiami į bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) sudėtį;
2. nusikaltimai prieš asmenį ir turtiniai nusikaltimai, kurių masto ir rezultatų kiekybiniai rodikliai neįtraukiami į BVP sudėtį, o fiksuojami atskiroje ataskaitoje, skirtoje sumažinti statistinius neatitikimus.⁷⁷

Taigi, darytina išvada, jog pati veikla, priskirtina pagrindinės ekonomikos veikos rūšims, gali būti tiek teisėta (tačiau nuslepiaama dalis pajamų ir nesumokami mokesčiai) tiek neteisėta (*illegal*). Be abejo, pagrindinė, paralelinė arba šešėlinė ekonomika, kaip neteisėta veikla yra labai žalinga šalies ekonominiams interesams. Tačiau, labai svarbu nustatyti, ar pajamos iš nelegalios „šešėlinės“ ekonomikos yra panaudojamos savoms reikmėms, ar jas siekiama legalizuoti, t.y. panaudoti vykdant pinigų plovimą. Antruoju gi atveju, padaroma dar didesnė žala apie kurią detaliau bus nagrinėjama sekančiame skyriuje.

Išskiriami du pagrindinės arba šešėlinės ekonomikos masto skaičiavimo metodai.⁷⁸

1. Tiesioginis metodas. Naudojant mokesčių administratoriaus pateiktus duomenis apie nesumokėtus mokesčius, kriminalinių nusikaltimų statistinius duomenis apie padarytą žalą ir kitus oficialius duomenis, suskaičiuojamas bendras pagrindinės ekonomikos mastas (taikytinas tik neproduktyvioms (*Non-productive*), nusikalstamoms veiklos rūšims). Mastas išreiškiamas procentine išraiška nuo BVP;

2. Netiesioginis metodas. Šis skaičiavimo metodas pagrįstas makroekonominiais indikatoriais, suteikiančiais informacijos apie šešėlinės ekonomikos išplitimą. Dažniausiai taikomi šie rodikliai:

---

⁷⁵ Naylor R. T. *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy*. New York, Cornell University Press, 2002. P. 134-135.

⁷⁶ McEachern W. A. *Economics: A Contemporary Introduction*. Cincinnati, Thomson South-Western, 2005. P. 350.

⁷⁷ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. *Теневая экономика и экономическая преступность*. Омск, Омский государственный университет, 2003. P. 3.

⁷⁸ International Monetary Fund. *Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper*. Washington, 2001. P. 25.

- pagal paskelbtas nacionalines ataskaitas, skaičiuojamas skirtumas tarp pajamų ir sunaudojimo, pasirinkus pradinį išeities tašką, jog BVP pajamos turėtų būti lygios išlaidoms;

- skirtumas tarp oficialios ir realios statistikos apie užimtumą darbo rinkoje. Remiamasi prielaida, jog mažėjantis darbo jėgos aktyvumas oficialioje darbo rinkoje atspindi pagrindinės ekonomikos pakilimą;

- skirtumas tarp oficialaus ir bendro nominalaus BVP (požiūris iš sandorių pozicijos). Remiamasi prielaida, jog laiko perspektyvoje atsiranda pastovus ryšys tarp sandorių kiekio ir oficialaus BVP (Fišerio metodas (*Fisher's quantity equation*));

- skirtumas tarp faktinės arba „perteklinės“ pinigų paklausos ir paklausos grindžiamos visuotinai priimtinais faktoriais (valiutos paklausos nustatymo metodas). Remiamasi prielaida, jog valiuta yra pagrindinė ir vienintelė mokėjimo priemonė atliekant sandorius pagrindinėje ekonomikoje;

- skirtumas tarp realaus ir oficialaus BVP, apskaičiuojant pagal elektros sunaudojimą. Remiamasi prielaida, jog ekonominis aktyvumas įtakoja elektros sunaudojimą, t.y. tarp elektros sąnaudų ir BVP tamprus santykis.⁷⁹

A. Бекряшев, И. Белозеров, Н. Бекряшева ir kiti autoriai, aukščiau minima metodą dar vadina nacionalinių sąskaitų sistemos metodologija (*методология системы национальных счетов*)⁸⁰. Tačiau jie pinigų plovimą linę priskirti tarptautinių, šešėlinių santykių rūšiai, globalinės ekonomikos mastu. Jų siūlymu, pinigų plovimu padaroma žala, skirtingai nuo kitų pagrindinės ekonomikos rūšių, vertėtų nagrinėti tik makroekonominio lygiu. Tai yra, kaip jis įtakoja ekonomikos struktūrą, gamybą, išteklių paskirstymą, perskirstymą ir BVP sąnaudas, užimtumą, infliaciją, ekonomikos augimą ir kitus makroekonominis procesus⁸¹.

Manychiau, kad besąlygiškai sulyginti nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimą su pagrindine ekonomika negalima. Neabejotinai šios abi sąvokos yra glaudžiai susijusios dėl savo nusikalstamo pobūdžio panašumų ir žalos padarymo tam pačiam objektui – finansų sistemai. Praktikoje dažnai šios nusikaltimų rūšys vykdomos kartu, kadangi pajamos gautos iš nelegalios ekonominės veiklos, retai kada būna panaudojamos tik šiuos nusikaltimus vykdančių asmenų reikmėms. Dalis šių nelegaliu būdu įgytų lėšų ar turto yra legalizuojama. Tai ypač taikytina vengimo mokėti mokesčius atvejams (dviguba buhalterija ir pan.). Nors, kaip minėta ankstesniuose skyriuose, ne visose šalyse pinigų plovimu laikytina veikla, kuomet siekiama legalizuoti neapmokestintas pajamas. Antrasis, tačiau ne mažiau svarbus šių sąvokų diferencialinis požymis, tai šioms neteisėtoms veikloms panaudojamų pinigų kilmė. Pagrindinės ekonomikos atveju, nesvarbu ar tai legali ar nelegali ekonominės veiklos rūšis, visiškai nesvarbi naudojamo kapitalo kilmė. Gi pinigų plovimu siekiama legalizuoti nusikalstamu būdu įgytas pajamas. Skiriasi šios veiklos ir savo tikslais. Vykdam pagrindinę ekonominę veiklą

⁷⁹ Ten pat, P. 26.

⁸⁰ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. P. 4.

⁸¹ Ten pat.

siekiama labai konkretaus tikslo – pelno. Pinigų plovimo atveju, siekiami tikslai prasilenkia su pelno siekimu. Pagrindinis pinigų plovimo tikslas nusiėpti neteisėtą pinigų kilmę ir (ar) suteikti jiems teisėtą pajamų įvaizdį. Asmenys organizuojantys pinigų plovimą nesiekia uždarbio iš legalizuojamų pinigų, o suteikia pirmenybę palankesnių sąlygų šiam procesui vykdyti pasirinkimui, net jei jis ir nuostolingesnis.⁸²

Pinigų plovimo išskirtinumą iš kitų šešėlinės ekonomikos rūšių, vaizdžiai atspindi *Al Capone* frazė ištarta jam išgirdus kaltinamąjį nuosprendį už vengimą mokėti mokesčius 1931 metais: „*Tai absurdiška. Jūs juk negalite apmokestinti nelegalių pinigų*“⁸³.

---

⁸² Tanzi V. Money Laundering and the International Financial System. International Monetary Fund Working Paper. Washington, 1996. P. 6.

⁸³ Bajada Ch., Schneider F. Seize, Causes and Consequences of the Underground Economy. London, Ashgate Publishing, 2005. P. 275.

3.2. Kriminalinių investicijų poveikis finansų sistemai

“Pinigų plovimas korozijos principu veikia šalies ekonomiką, jos vyriausybę ir socialinę gerovę.”⁸⁴

Kaip minėta ankstesniame skyriuje, kriminalinių pajamų legalizavimo, kaip vienos iš pagrindinės ekonomikos rūšių, įtaka ekonomikai bei finansų sistemai turėtų būti nagrinėjama atskirai dėl savo specifinių skirtumų. Dėl tų pačių specifinių skirtumų išskyla ir keblumų siekiant įvertinti pinigų plovimo poveikį. Kaip minėta, pinigų plovimo procesas yra nusikalstamos veiklos tęsinys, t.y. po įvykdyto pirminio (*predicate*) nusikaltimo, daromas antrasis – darant pirminį nusikaltimą užvaldyto turto legalizavimas. Taigi, tokiu atveju padaroma dvejopa žala. Priklausomai nuo pirminio nusikaltimo specifikos žalos objektų ratas gali būti labai didelis. Pavyzdžiui, vagystės ar kito turtinio nusikaltimo atveju, žala padaroma tam tikram fiziniam ar juridiniam asmeniui, o vykdant prekybą narkotinėmis priemonėmis, grėsme išskyla visų visuomenės narių saugumui. Šių nusikaltimų vykdytojais už šiuos nusikaltimus privalėtų atsakyti pagal baudžiamajame bei baudžiamojo proceso įstatymuose numatytą tvarką bei atlyginti žalą nukentėjusiems. Tačiau, jeigu vykdant šiuos nusikaltimus įgytą turtą siekiama legalizuoti, įstatymo leidėjas tokią veiką kvalifikuoja kaip dar vieną nusikaltimą, priskirtiną sunkių baudžiamųjų nusikaltimų kategorijai. Vykdamas tokį nusikaltimą žala padaroma konkrečiam objektui – kėsinama į finansų ir kredito sistemos stabilumą bei visuomenės saugumą. Taip pat būtina pažymėti, kad neteisėtos kilmės pinigų legalizavimo stadija, praktikoje irgi yra lydima kitų nusikaltimų, be kurių legalizavimo procesas realiai nebūtų įmanomas. Tai ir oficialių dokumentų klastojimas, sukčiavimas, kyšininkavimas paperkant atsakingus asmenis, prekybos valiuta reglamentavimo pažeidimai, šantažas ir grasinimai ir t. t.

Kaip minėta šiame darbe, egzistuoja penki pinigų plovimo kriminalinio ekonominio ciklo įgyvendinimo būdai, skirstomi pagal jų vykdymo teritorinį pasiskirstymą (pagal *Brent L. Bartlett*). Tik vienu atveju iš penkių, kriminalinės pajamos gaunamos, legalizuojamos ir reinvestuojamos toje pačioje šalyje. Savo ruožtu kiti penki būdai įgyvendinami ne mažiau kaip dviejose skirtingose valstybėse. Šioje darbo dalyje bus siekiama išsiaiškinti galimas pinigų plovimo, t. y. nelegalios kilmės finansinių instrumentų patekimo į legalią ekonomiką, neigiamo poveikio apraiškas.

Pirmiausia paminėtina, jokia beveik visi autoriai, nagrinėję pinigų plovimo poveikį finansų sistemai vienbalsiai sutinka – pinigų plovimas įtakoja infliacijos kilimą šalyje.⁸⁵⁸⁶⁷⁸⁸ Šios išvada

---

⁸⁴ MacDowell J., Novis G. The Consequences of Money Laundering and Financial Crime // *Economic Perspectives*, Vol. 6, No. 2, May 2001.

⁸⁵ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 95.

⁸⁶ Richards J. R. Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998. P. 266.

grindžiama bendraisiais ekonomikos dėsniais, tvirtinančiais, jog šalies viduje cirkuliuojančių pinigų kiekis tiesiogiai priklauso nuo prekių ir paslaugų prekybos apimtys. Esant per dideliu pinigų kiekiui, t.y. viršijant pinigų, kaip mainų įrankio poreikį tarp prekių ir paslaugų pirkėjų bei pardavėjų, piniginio vieneto perkamoji galia krenta, arba kitaip tariant kyla infliacija. Infliacija yra procesas, kurio metu bendras vartojimo reikmenų kainų lygis kyla sparčiau nei didėja šalies gyventojų nominalus darbo užmokestis bei pajamos ir dėl to sumažėja pinigų perkamasis pajėgumas. Taigi, pinigų plovimu legalizuojant milžiniškas sumas, joms patekus į šalies ekonomiką iškreipiama šalies piniginio vieneto vertė.

Dėl kitų galimų kriminalinių investicijų poveikio apraiškų autorių nuomonės skiriasi, todėl pabandyčiau jas panagrinėti atskirai.

1. Mokesčių sistema. Remiantis mokslininkų, priskiriančių pinigų plovimą vienai iš pagrindinės arba šešėlinės ekonomikos rūšių, doktrina, galima teigti, jog ši ekonomikos rūšis yra šalies ūkio sistemos sudedamoji dalis. Vadovaujantis šiuo požiūriu, nagrinėtina šio proceso įtaka šalies mokesčių sistemai. Pinigų plovimui naudojamos nelegalios kilmės pajamos, t.y. neapmokestintos. Šių lėšų legalizavimo procese, jos yra integruojamos į legalią finansinę – ekonominę veiklą ir sutapatamos su legaliai gautu pelnu. Šiuo atveju neapmokestinti „juodieji“ pinigai panaudojami ekonominiams santykiams kaip kapitalas. Darytina išvada, jog neapmokestinto kapitalo panaudojimas padidina mokesčių našta kitiems rinkos santykių dalyviams. Taip pat pažymėtina, jog nelegali ekonominė veikla nesukuria darbo vietų, neprisideda prie bendro šalies produktyvumo didinimo, o netgi atvirkščiai – jį stabdo, kas sumažina biudžeto pajamas surenkamas mokesčiais. Apie šią grėsmę pažymi profesorė *Brigitte Unger*⁸⁹. Jos teigimu, dėl neigiamos pinigų plovimo įtakos mokesčių surinkimui, vyriausybė gali būti priversta didinti mokesčius sąžiningiems mokesčių mokėtojams.

2. Biudžetinė sistema. Dėl nepakankamo mokesčių surinkimo, šalies biudžetas netenka dalies pajamų, o tai įtakoja valstybės išlaidų mažinimą. Visų pirma tai liečia valstybės įgyvendinamų funkcijų (ne tik ekonominių, bet ir socialinių bei kitų) finansavimo ribojimą, o tai savo ruožtu silpnina valstybės galią šiose srityse⁹⁰.

3. Makroekonominės politikos efektyvumas. Jeigu šalyje pagrindinė ekonomika vystosi sparčiau nei legali, ir šis faktas neatsispindės oficialioje statistikoje, vyriausybė gali klaidingai tęsti ekonomikos augimą stimuliuojančią politiką - didinti pinigų kiekį apyvartoje, didinti valstybės išlaidas. Tokios politikos pasekmė ekonomikos „perkaitimas“ ir infliacija. Tai pat, dėl neteisingai

---

⁸⁷ Tanzi V. Money Laundering and the International Financial System. International Monetary Fund Working Paper. Washington, 1996. P. 9.

⁸⁸ Mitchell A. M. Manual on Countering Money Laundering and the Financing of Terrorism. Sydney, Asian Development Bank, 2003. P. 42.

⁸⁹ Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006. P. 87.

⁹⁰ Бекряшев А. К., Белозеров И. П., Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. P. 54.

įvertinto pagrindinės ekonomikos masto, iškreipiamas realus šalies mokėjimų balansas, valstybė negali objektyviai įvertinti situacijos ir vykdyti būtinų makroekonominės politikos priemonių.

4. Kreditinė – finansinė sistema. Pinigų plovimą vykdančių asmenų manipuliacijos valiuta, gali įtakoti neprognozuojamus (ekonominiu požiūriu) valiutų kursų pokyčius įvairiose šalyse. Be to, dideli, nelegalūs finansiniai srautai sukuria finansinės įstaigos, kurioje jie yra saugomi, priklausomybę nuo šių srautus kontroliuojančių asmenų. Neprognozuojamas tokių piniginių lėšų pervedimas gali sutrikdyti visos finansų sistemos veiklą, smarkiai padidinti investicijų rizikos laipsnį. Dėl šių priežasčių gali būti padaroma žala kredito įstaigoms, investuotojams, indėlininkams, akcininkams ir visuomenei aplamai.

5. Investicinė sistema. Kaip minėta anksčiau, pinigų plovimą vykdančias asmenys neieško pelningų investicinių galimybių, juos visų pirma domina palankesnės sąlygos „nešvarių“ pinigų legalizavimui. Toks „nelogiškas“ ekonominiu požiūriu investavimas, iškreipia investicijų objektų realią vertę, padidina investicijų rizikos laipsnį dėl neprognozuojamų finansinių srautų judėjimų. Būtina pabrėžti, jog išaiškėjus šalies kredito įstaigų dalyvavimo pinigų plovimo procese faktams, nukečia šių įstaigų reputacija, pasitikėjimas jomis ir tai atbaido legalius investitorius. Didžiosios Britanijos mokslininkai, tyrinėję pinigų plovimo pasekmes investicinėje rinkoje, pabrėžia, jog nelegalios kilmės fondai gal įtakoti šalies valiutos nuvertėjimą bei neprognozuojamai įtakoti paskolų bei indėlių palūkanų normos kitimą.⁹¹

6. BVP vartojimas. Nusikaltėliai legalizuodami neteisėtas pajamas gali įtakoti BVP perskirstymą savo naudai. Dėl neadekvataus legalios ir pagrindinės ekonomikos santykio, nusikalstamo pasaulio atstovų poreikiai ir finansinės galimybės gali žymiai skirtis nuo kitų, sąžiningų visuomenės narių. Tačiau, valdydami stambias pinigines lėšas ar kitą turtą, nusikaltėliai gali įgyti juntamą įtaką šalies ekonominės politikos formavimui.

7. Nekilnojamojo turto rinka. Vienas iš populiariausių nusikaltėlių investicijų objektas yra nekilnojamasis turtas. Kaip minėta, turto kaina ir pelninga investicijų grąža nėra lemiamas pinigų plovimą vykdančių asmenų dėmesio objektas. Dėl tokios paklausos dažnai yra neprotingai užkeliama nekilnojamojo turto kaina. Tarptautinės finansų ekspertų kompanijos „Kroll“ teigimu, devyniasdešimtaisiais metais kilęs ažiotažas dėl nekilnojamojo turto supirkimo Ispanijos pajūrio kurortiniame mieste Marbeloje buvo netgi pavadintas „ispanišku stebuklu“.⁹² Nekilnojamasis turtas, dažniausiai tai buvo pajūrio vilos, buvo perkamos labai paklausiai, dėl ko jo kainos šoktelėjo net keletą kartų. Po ilgai trukusio tyrimo, buvo nustatyti pinigų plovimo, kyšininkavimo bei kitų nusikaltimų požymiai. Dėl šių kaltinimų buvo suimti keli Marbelos miesto savivaldybės atstovai, nekilnojamojo turto firmų darbuotojai.

⁹¹ Mullineux A. V., Murinde V. Handbook of International Banking. London, Edward Elgar Publishing, 2003. P. 562.

⁹² Global Fraud Report, *Annual Edition 2007/2008*. New York, Kroll, 2007. P. 7.

8. Rinkos santykiai. Čia vėl gi būtina paminėti milžiniškų, nelegalių pinigų neapmokestinimo faktorių. Manipuliuodami išpūdingomis sumomis ir išvengdami jų apmokestinimo, nusikaltėliai yra žymiai palankesnėse ekonominės veiklos sąlygose lyginant su kitais rinkos dalyviais. Tačiau yra dar vienas faktorius sąlygojantis nesąžiningos konkurencijos (*Unfair competition*) egzistavimą tarp nusikaltėlių kontroliuojamų įmonių ir kitų rinkos subjektų. Tai skirtingi ekonominės veiklos tikslai. Bet kokio legalaus verslo tikslas – pelnas. Tuo tarpu legalizuojant „nešvarius“ pinigus siekiama tik juos išgryninti. Legalizuojant neteisėtą turtą neieškoma optimalaus kapitalo panaudojimo, efektyvių ir technologiškai pažangių gamybos metodų bei kitų faktorių būtinų sėkmingam verslui. Sekoje to, iškreipiama reali sukuriamų prekių ir paslaugų vertė. Priklausomai nuo konkrečios situacijos ši vertė neobjektyviai gali būti sumažinama arba padidinama. Dėl šios priežasties sąžiningi verslininkai gali patirti didelių nuostolių ar net bankrotuoti. Iškreiptų rinkos santykių sąlygotas kainų kilimas bei prasta prekių ir paslaugų kokybė padaro žalą ir vartotojams.

9. Tarptautiniai ekonominiai santykiai. Stambios nelegalių pinigų sumos, patekusios į pasaulinę ekonomiką, destabilizuoja finansinę – kreditinę sistemą, iškreipia valstybių mokėjimo balansų struktūrą, iškreipia kainas ir negatyviai veikia sąžiningu verslu užsiimančių įmonių pajamas. Ekonomistai pažymi, kad vienas iš pinigų plovimo neigiamos įtakos šioje srityje pavyzdžių, tai „pogrindinės“ nelegalių pinigų investicijos⁹³. Jų teigimu, dauguma operacijų legalizuojant pinigus atliekamos slaptai arba per „neformalias“ įstaigas, dėl šios priežasties, šios operacijos neatsispindi oficialioje monetarinėje ir finansinėje statistikoje. Dėl klaidingos statistikos, makroekonomistai negali teisingai įvertinti situacijos ir adekvačiai taikyti palūkanų normų, valiutų kurso ar infliacijos reguliavimo priemonių⁹⁴.

Taigi apibendrinat išdėstytą informaciją galima teigti, jok kriminalinių pajamų legalizavimo pasekmės išvelgiamos keliais lygmenimis:

- Mikroekonominiu lygiu (nesąžininga konkurencija);
- Makroekonominiu lygiu (infliacija, biudžetinės ir mokestinės sistemos disbalansas ir kt.);
- Tarptautiniu lygiu (iškreipia valstybių mokėjimų balansą, destabilizuoja tarptautines finansų ir valiutos rinkas ir t.t.).

Taip pat būtina pabrėžti, jog visi šalies visuomenės nariai gali pajusti ir netiesiogines pinigų plovimo pasekmes:

- Žala dėl nusikaltimų padarymo;
- Grėsmė nusikalstamo pasaulio atstovams įgyti kontroliuojantį vaidmenį atskiroms ekonominės – finansinės veiklos sritims;
- Viešojo sektoriaus korupcija.

⁹³ Mitchell A. M. Manual on Countering Money Laundering and the Financing of Terrorism. Sydney, Asian Development Bank, 2003. P. 37.

⁹⁴ Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003. P. 62.

4. TARPTAUTINĖ KOVA SU PINIGŲ PLOVIMU

Siekiant objektyviai išnagrinėti tarptautinį kovos su pinigų plovimu aspektą, būtina išskirti:

1. institucinę struktūrą;
2. tarptautinius teisės dokumentus.

Nagrinėjant institucinę struktūrą, visų pirma reikia paminėti specializuotų tarpvyriausybinių organizacijų veiklą, vienijančią į šią organizaciją įstojusių šalių interesus kovoje su tarptautiniu pinigų plovimu. Antruoju aspektu nagrinėtinos policijos ir kitų teisėsaugos institucijų veiklą bei tarptautinį bendradarbiavimą koordinuojančios tarptautinės organizacijos. Ir trečiasis lygmuo, tai tarptautinės organizacijos vykdančios pasaulinės prekybos, tarptautinio finansinio stabilumo užtikrinimo priemonės.

Aktyvi kova su kriminalinių pajamų legalizavimu tarptautiniu mastu buvo pradėta 1989 metais. Dauguma valstybių tuo metu jau buvo pripažinusios pinigų plovimą kriminaliniu nusikaltimu ir sukūrusios nacionalinę teisinę bazę kovai su šiuo nusikaltimu. Tačiau realybė parodė, jog pavienė kova su šiuo nusikaltimu neduoda pozityvių rezultatų dėl dažno pinigų plovimo tarptautinio pobūdžio. Tam tikslui buvo būtina sukurti tarptautinius imperatyvius reikalavimus ir tarptautinę instituciją, kontroliuojančią jų vykdymą, analizuojančią kovos su pinigų plovimu rezultatus ir teikiančią atitinkamas rekomendacijas. 1989 metais Didžiojo Septyneto viršūnių susitikime Paryžiuje buvo įkurta tarpvyriausybė institucija *Financial Action Task Force on Money Laundering* (FATF), kurios nuolatinė būstinė yra Paryžiuje. FATF yra pagrindinė institucija koordinuojanti pinigų plovimo prevencijos veiklą tarptautiniu lygiu. Institucijai šalių vadovai pavedė atlikti šias funkcijas:

1. Priemonių sistemos, skirtos kovai su pinigų plovimu kūrimas ir tobulinimas;
2. Rekomendacijų platinimas ir techninės pagalbos teikimas šalims kuriant įstatyminę bazę pagal šias rekomendacijas;
3. Šalių narių inspektavimas;
4. Seminarų ir konferencijų organizavimas.

Šiuo metu FATF narėmis yra 34 pasaulio šalys. Įkūrus šią instituciją, ji iš karto pradėjo aktyvią veiklą. 1990 metų balandžio mėnesį FATF ekspertai parengė 40 rekomendacijų kovai su pinigų plovimu – dokumentą, tapusį daugelio šalių įstatyminės bazės kūrimo pagrindu⁹⁵. Šį dokumentą sudaro trys skyriai: teisinės - procesinės rekomendacijos, rekomendacijos finansų sistemos įstaigoms ir rekomendacijos dėl tarptautinio bendradarbiavimo. Vėliau, 2004 metais FATF priėmė 9 papildomas rekomendacijas tiesiogiai susijusias su terorizmo finansavimu⁹⁶. Po 2001 metų rugsėjo 11-osios, kova su tokiais veiksmais atsidūrė ypatingo dėmesio centre, kadangi tapo aišku, jog tokias operacijas, kurios

⁹⁵ Financial Action Task Force, *The Forty Recommendations*. Paris, 1990.

⁹⁶ Financial Action Task Force, *Special Recommendations on Terrorist Financing*, Paris, 2004.

visada buvo siejamos su narkotikų pasauliu, taip pat naudoja teroristinės organizacijos. Dėl šios priežasties pinigų plovimas buvo įtrauktas į kovos su tarptautiniu terorizmu strategiją (Europos Sąjungos veiksmų planas dėl kovos su terorizmu). Taigi, pinigų plovimas tapo siejamas ir su terorizmo finansavimu. Kova su terorizmo finansavimu tapo pinigų plovimo prevencijos dalimi.

Kiekvienais metais FATF teikia ataskaitą, kurioje pateikiama šios organizacijos veiklos ataskaita ir ekspertų informacija apie pasaulinę padėtį kovojant su pinigų plovimu. Pagal inspektavimo duomenis FATF informuoja apie šalis, kurios vykdo aktyvias kovas su pinigų plovimu priemonės, bei apie šalis, kurios yra taip vadinamame “juodajame sąrašė” (*Non-Cooperative Countries*). Į šį sąrašą įtraukiamos šalys, kurios nebendradarbiauja su kitomis šalimis vykdant kovą su pinigų plovimu, šių šalių nacionalinėje teisėje nėra įtvirtintų pinigų plovimo prevencinių priemonių. Manau ši praktika yra labai veiksminga prevencinė priemonė. Tai įrodo ir faktas, kad šiuo metu nebendradarbiaujančių šalių sąrašas yra tuščias, t.y. visos šalys atsižvelgė į FATF rekomendacijas ir taiko tarptautinius standartus atitinkančias pinigų plovimo prevencines priemones.

FATF įgaliota inicijuoti šalims narėms taikyti specialias sankcijas šalių, nebendradarbiaujančių pinigų plovimo prevencijos srityje, t.y. keliančių pinigų plovimo plitimo grėsmę atžvilgiu. 2002 metais FATF rekomendavo įvesti sankcijas Ukrainos atžvilgiu, kadangi šios šalies vyriausybės priimtas įstatymas skirtas pinigų plovimo prevencijai neatitinka tarptautiniams standartams⁹⁷. Tarp šių sankcijų numatytas visuose šalių FATF narių komerciniuose bankuose Ukrainos bankų korespondentinių sąskaitų uždarymas.

Dėl tarptautinio bendradarbiavimo reikalingumo tiriant nelegalios kilmės pinigų cirkuliavimą tarptautinėje rinkoje, iškilio poreikis suvienyti policijos, teisėsaugos institucijų pajėgas tarptautiniu mastu. Teisėsaugos institucijų tarptautinį veiklos koordinavimą, tame tarpe ir kovos su pinigų plovimu vykdo Interpolo (*Interpol*) organizacija, kurios narėmis yra 186 pasaulio šalys⁹⁸. Jungtinių Tautų Organizacijos įkurta tarptautinė policijos organizacija vykdo informacijos pasikeitimą tarp nacionalinių Interpolo padalinių. Interpolo sukurta informacinė duomenų sistema „*Imolin*“ (*International Money Laundering Information Network*) skirta duomenų susijusių su pinigų plovimu sisteminiui⁹⁹. Vykdydamas kovos su pinigų plovimu programą Interpolas bendradarbiauja ne tik su policijos padaliniais, bet ir su daugeliu institucijų ir tarptautinių organizacijų visame pasaulyje. Pagrindinės iš jų yra: FATF, Tarptautinis valiutos fondas (*International Monetary Fund*), Europos Taryba (*Council of Europe*), Tarptautinė muitinės organizacija (*World Customs Organization*), Tarptautinė vertybinių popierių komisija (*International Organization of Securities Commissions*) ir daugeliu kitų.

⁹⁷ <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/45/30/33693959.pdf> - aplankyta 2007-10-02

⁹⁸ <http://www.interpol.int/public/icpo/default.asp> - aplankyta - 2007-10-02

⁹⁹ <http://www.imolin.org/imolin/index.html> - aplankyta 2007-09-28

1992 metais Maastrichto sutartimi buvo įsteigta Europos šalių policijos institucijų veiklą vienijanti organizacija Europolas (*Europol*)¹⁰⁰. Kova su tarptautiniu pinigų plovimu yra viena iš Europolo veiklos sričių. Pagrindinės Europolo funkcijos yra techninė pagalba tiriant pinigų plovimo nusikaltimus, ekspertizų atlikimas, duomenų apdorojimas ir sisteminimas, informacijos kaitos tarp Europos šalių teisėsaugos institucijų organizavimas.

Prevenčines pinigų plovimo priemones vykdo ir tarptautinės organizacijos, įgyvendinančios tarptautinės finansų rinkos, pasaulinės prekybos stabilumo užtikrinimo priemones. Viena iš aktyviausių tarptautinių organizacijų yra Tarptautinis valiutos fondas (*International Monetary Fund*)¹⁰¹. Tarptautinis valiutos fondas aktyviai renka informaciją apie pinigų plovimo procesus visame pasaulyje, rengia metodines rekomendacijas finansų ir kredito įstaigoms, teikia metinius pranešimus, kuriuose analizuoja naujausias pinigų plovimo tendencijas. Ši organizacija aktyviai bendradarbiauja su kitomis tarptautinėmis organizacijomis vykdančiomis pinigų plovimo prevenciją.

Kredito įstaigoms metodines rekomendacijas pirmasis parengė Bazelio komitetas (*Basel Committee on Banking Supervision*), 1988 metais išleisdamas rekomendacijų rinkinį, numatantį preliminarias pinigų plovimo prevencines priemones. Šiose rekomendacijos buvo patariama bankų darbuotojams vykdyti klientų identifikaciją, atskirti įtartinas operacijas pinigais ir bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis, siekiant išvengti asmenų vykdančių pinigų plovimą pasinaudojimu šia įstaiga. Šiose rekomendacijos pirmą kartą buvo paminėtas principas dabar naudojamas daugelio pasaulio bankų – „Pažink savo klientą“ (*Know Your Customer*). Vėliau, 1997 ir 1999 metais šios rekomendacijos buvo plečiamos ir modifikuojamos.

Nagrinęjant kovai su pinigų plovimu priimtus tarptautinius teisės aktus, reikėtų pradėti nuo 1988 metų Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“, arba taip vadinama Vienos konvencija¹⁰². Šio, 1998 metais Lietuvoje ratifikuoto¹⁰³ teisės akto 3 straipsnyje numatyta pareiga šalims pripažinti pinigų plovimą ir kitus su narkotinių medžiagų prekyba susijusius nusikaltimus kriminaliniais nusikaltimais.

Europos lygmenyje pirmasis teisės aktas - Europos 1990 m. Konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ (Strasburgo konvencija)¹⁰⁴. Šios konvencijos nuostatos nukreiptos į kovą sus sunkiais nusikaltimais, kurie tampa tarptautine problema, tame tarpe ir pinigų plovimas. Konvencija įtvirtina šiuolaikines ir efektyvias priemones prieš pinigų

¹⁰⁰ <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=faq> – aplankyta 2007-10-04

¹⁰¹ <http://www.imf.org/external/work.htm> - aplankyta 2007-10-05

¹⁰² Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija „Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos 1988 metų Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-996.

¹⁰⁴ Europos 1990 metų konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

plovimą. Vienu iš svarbiausių konvencijoje įtvirtintų būdų – nusikaltėlių gautų nusikalstamų pajamų konfiskavimas. Šis tarptautinis dokumentas buvo ratifikuotas Lietuvoje 1994 metais¹⁰⁵.

1991 m. birželio 10 d. priimta Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“¹⁰⁶, tapusi viena iš pagrindų Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymui. Šiuo, turiniu nuorodas į Vienos konvenciją aktu buvo nustatyti minimalūs prevenciniai reikalavimai, kuriuos privalo įgyvendinti šalys narės siekdamos apsaugoti šalių finansines sistemas nuo jų panaudojimo pinigų plovimui.

2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2005/60/EB „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui“¹⁰⁷. Šia direktyva stengiamasi apsaugoti kredito ir finansų įstaigų tvirtumą, vientisumą, visos finansų sistemos stabilumą nuo nusikaltėlių pastangų paslėpti nusikalstamu būdu gautų pajamų kilmę arba teisėtai ar neteisėtai gautas lėšas skirti terorizmo tikslams.

2003 m. kovo 22 d. įsigaliojo Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu¹⁰⁸. Lietuvos Respublikos Seimas šią konvenciją ratifikavo 2002 m. gruodžio 3 d.¹⁰⁹. Šis Jungtinių Tautų rėmuose priimtas tarptautinis dokumentas įpareigoja susitariančiąsias šalis imtis visų reikiamų priemonių, t. y. Konvencijoje numatytų veikų kriminalizavimas susitariančiųjų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, atsakomybės nustatymas fiziniams ir juridiniams asmenims, bankinių operacijų atlikimą bei finansinių institucijų kontrolę užtikrinančių teisės aktų priėmimas, priemonių būtinų nustatymui, susekimui, išaldymui ar areštui lėšų, naudojamų arba skirtų Konvencijoje nurodytiems nusikaltimams padaryti, kad tokias lėšas būtų galima konfiskuoti.

Taigi, šiuos pagrindinius teisės aktus, priimtus kovai su neteisėtų pajamų legalizavimu, galima suskirstyti į tarptautinius pasauliniu mastu (Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos), regioninius (Europos Sąjungos direktyvos) ir tarpvalstybinius bendradarbiavimo dokumentus.

---

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. „Dėl Europos 1990 metų Konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.

¹⁰⁶ Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“ // Official Journal L'1991 Nr.166-77.

¹⁰⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2005/60/EB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų“ Official Journal L'2005 Nr.309.

¹⁰⁸ Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu // Valstybės žinios. 2003 Nr. 8-268.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Tarptautinės konvencijos dėl kovos su terorizmo finansavimu ratifikavimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-265.

5. PINIGŲ PLOVIMO PREVENCIJA LIETUVOJE

Kova su pinigų plovimu Lietuvoje pradėta 1997 metais, kuomet buvo priimti baudžiamieji ir administraciniai teisės aktai, pripažįstantys pinigų plovimą baudžiamuoju nusikaltimu ir numatantys administracines – prevencines priemones kovai su šiuo nusikaltimu. Šiuose ir vėlesniuose teisės aktuose numatytos institucijos, įgaliotos arba įpareigos vykdėti pinigų plovimo prevencines priemones, tirti šiuos nusikaltimus. Dėl teisės aktų skirtingų reguliavimo sričių, tikslinga valstybės įgyvendinamas administracines ir baudžiamojo persekiojimo priemones nagrinėti atskirai.

Administracinės priemonės. 1997 m. birželio 19 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymą¹¹⁰, kuris parengtas vadovaujantis 1991 m. birželio 10 d. Europos Sąjungos direktyvos (91/308/EEB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“¹¹¹ ir 40 FATF rekomendacijų¹¹² reikalavimais. Įstatymas nustato, kad už šiame įstatyme numatytą pinigų plovimo prevenciją, pagal kompetenciją yra atsakingos: Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie VRM (toliau – FNTT), Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, Lietuvos bankas, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija, Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, Valstybinė lošimų priežiūros komisija ir Lietuvos advokatų taryba.

FNTT yra pagrindinė valstybės institucija, užtikrinanti visų pinigų plovimo prevenciją vykdančių institucijų koordinavimą. FNTT sudėtyje sukurtas atskiras specializuotas padalinys – Pinigų plovimo prevencijos skyrius, kuris 1999 metais pripažintas pilnateisiu Egmonto grupės nariu ir įgijo finansinės žvalgybos padalinio statusą. Įgyvendindama įstatymu nustatytas funkcijas, FNTT atlieka:

1. renka ir registruoja šiame Įstatyme nurodytą informaciją apie kliento operacijas su pinigais ir klientą, atliekantį šias operacijas;
2. renka ir analizuoja informaciją, susijusią su pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimu, bei teikia pasiūlymus institucijoms dėl pinigų plovimo prevencijos sistemos tobulinimo;
3. Vyriausybės nustatyta tvarka teikia teisėsaugos ir kitoms valstybės institucijoms informaciją apie kliento operacijas su pinigais;
4. atlieka ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo;

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr.64-1502.

¹¹¹ Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui“ // Official Journal L'1991 Nr.166-77.

¹¹² Financial Action Task Force, The Forty Recommendations. Paris, 1990.

5. bendradarbiauja su užsienio valstybių institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, įgyvendinančiomis pinigų plovimo prevencijos priemones;
6. teikia finansų įstaigoms ir kitiems subjektams informaciją apie galimo pinigų plovimo ir įtartinų operacijų su pinigais ar sandorių atpažinimo kriterijus;
7. prižiūri finansų įstaigų ir kitų subjektų veiklą, susijusią su pinigų plovimo prevencija;
8. įstatymų nustatyta tvarka vykdo operatyvinę veiklą;
9. ne rečiau kaip kartą per metus pateikia ataskaitą Vyriausybei apie savo veiklą.

Vadovaujantis Pinigų plovimo prevencijos įstatymo nuostatomis, buvo priimta ar pakeista nemažai teisės aktų, reglamentuojančių šio įstatymo vykdymą. Visi teisės aktų projektai buvo ruošiami derinant juos su Europos Sąjungos direktyvomis bei tarptautinėmis sutartimis. Kartu buvo papildytas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas 172¹⁴ straipsniu, kuris numato, kad pinigų plovimo prevenciją reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų arba Lietuvos banko teisės aktų pažeidimas užtraukia baudą įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovams¹¹³. Pagal šį straipsnį, už pinigų plovimo prevencijos priemonių įgyvendinimo tvarkos pažeidimus, FNTT pareigūnai 2004 metais surašė 36, o 2005 metais - 22 administracinių teisės pažeidimų protokolus¹¹⁴.

2004 metais priėmė nutarimą Nr. 929, kuriuo nauja redakcija nustatė kriterijų, kuriais vadovaujantis operacija su pinigais ar sandoris laikomi įtartinais, sąrašą¹¹⁵. Vadovaujantis šiuo nutarimu, apie įtartinas finansines operacijas ir sandorius, atitinkančias nutarime išvardintus kriterijus, privalu informuoti FNTT.

2004 metais Lietuvos banko valdyba priėmė nutarimą Nr. 183 „Dėl Kredito įstaigoms skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui“¹¹⁶. Remiantis Bazelio komiteto (*Basel Committee on Banking Supervision*) parengtomis rekomendacijomis, šiuo nutarimu įtvirtinti kliento tapatybės nustatymo principai (Pažink savo klientą sistema).

Baudžiamojo persekiojimo priemonės. 1997 metais, Seimui priėmus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymą¹¹⁷, pinigų plovimas Lietuvoje įtraukiamas į baudžiamųjų nusikaltimų sąrašą. Šiuo įstatymu buvo pakeisti kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsniai, kuriais nustatė, kad pinigų plovimas yra nusikaltimas finansams ir apibrėžė jį kaip operacijų nusikalstamu būdu įgytais pinigais atlikimą arba nusikalstamu būdu įgytų pinigų panaudojimą komercinei, ūkinei veiklai, jei taip naudojant siekiama nuslėpti arba įteisinti tokius pinigus (326 str. „Pinigų plovimas“). Taip pat nustatė,

---

¹¹³ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo 172⁽¹⁴⁾ straipsniu ir 224, 259⁽¹⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1505.

¹¹⁴ <http://www.fntt.lt/lt/96/123> - aplankyta 2007-10-05.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 929 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 6 d. nutarimo Nr. 1411 „Dėl kriterijų, kuriais vadovaujantis operacija pinigais laikoma įtartinu, patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 115-4302.

¹¹⁶ Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 183 „Dėl Kredito įstaigoms skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 174-6479.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.

kad pinigų plovimas yra sunkus nusikaltimas (8⁽¹⁾ str.) ir teismas privalomai skiria kaip papildomą bausmę turto konfiskavimą už BK 326 str. numatyto nusikaltimo įvykdymą (35 str.).

Nuo 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.¹¹⁸ Vadovaujantis jo 216 str. baudžiamoji atsakomybė nuo šiol bus taikoma už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą:

1. „*Tas, kas siekdamas nuslėpti ar įteisinti savo paties ar kito asmens nusikalstamu būdu įgytus pinigus ar turtą atliko su tuo turtu ar pinigais ar jų dalimi susijusias finansines operacijas, sudarė sandorius ar naudojo juos ūkinėje, komercinėje veikloje ar melagingai nurodė, kad tai gauta iš teisėtos veiklos,*

Baudžiamas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

2. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.“*

Pabrėžtina, kad įsigaliojus naujos redakcijos baudžiamajam kodeksui, numatyta atsakomybė už šį nusikaltimą ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims.

2004 metais buvo priimtas paskutinis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 216 straipsnio (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas) pakeitimas, kuriuo įtvirtina nauja pinigų plovimui kvalifikuoti būtina sąlyga – nusikaltimo subjektų žinojimas, kad legalizuojamas turtas įgytas nusikalstamu būdu¹¹⁹.

Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra daug nagrinėtų bylų dėl pinigų plovimo. 2003-2006 metų statistikos analizė, pateikta priede Nr. 2, rodo, jog šiuo laikotarpiu pradėtas tik 51 ikiteisminis tyrimas, iš kurių 13 vėliau buvo nutraukti. Iš 9 bylų perduotų nagrinėti pirmos instancijos teismuose, tik vienoje priimtas kaltinamasis nuosprendis ir kaltajam už pinigų plovimą asmeniui paskirta bausmė. Atkreiptinas dėmesys, jog praėjusiais metais pagal Baudžiamojo kodekso 216 straipsnį pradėta beveik tris kartus daugiau ikiteisminių tyrimų nei 2005 metais. Baudžiamosios teisės specialistai taip pat atkreipia dėmesį, jog Lietuvos teismų praktikoje beveik nėra baudžiamųjų bylų dėl nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo. Susidaro įspūdis, jog baudžiamajame kodekse esanti norma yra „užšalus“¹²⁰. Mano nuomone, ilgas bylų dėl pinigų plovimo nagrinėjimas ir nedidelis jų išaiškinamumo procentas yra sąlygotas sudėtingo šio tipo bylų tyrimo (daugeliu atvejų būtinas tarptautinis bendradarbiavimas) bei įrodinėjimo proceso. Dažnai ikiteisminiai tyrimai, pradėti pagal Baudžiamojo kodekso 216 straipsnį, dėl nepakankamų įrodymų yra perkvalifikuojami pagal kitus šio kodekso straipsnius – kontrabanda (199 straipsnis), neteisėtas vertimasis ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla (202 straipsnis), neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas (220

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4970.

¹¹⁹ Baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198(1) ir 198(2) straipsniais įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-760

¹²⁰ Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // *Jurisprudencija* Nr. 8 (98), 2007.

straipsnis), apgaulingas apskaitos tvarkymas (222 straipsnis) ar panašiai. Docentas dr. Aurelijus Gutauskas pažymi, kad sudėtingiausia pinigų plovimo bylų tyrimo problema yra būtinumas įrodyti pinigų nusikalstamą kilmę¹²¹. Autoriaus nuomone, pripažįstant nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo faktą, nebūtinai reikia remtis kitu teismo nuosprendžiu ir būtinai įrodinėti kito nusikaltimo faktą, kuris patvirtintų, kad pinigai, kuriuos asmuo legalizuoja, yra įgyti nusikalstamu būdu. Tačiau, tyrimo metu būtina surinkti objektyvių aplinkybių visumą, įgalinančią teismą pagrįstai manyti, jog asmuo žinojo apie tai, jog pinigų kilmė yra iš nusikalstamos veiklos, norėjo taip veikti ir taip veikė, t.y., veikė tiesiogine tyčia.

Kitų, su pinigų plovimo prevencinėmis priemonėmis susijusių teisės aktų detalesnis nagrinėjimas nėra tikslingas, kadangi tai nėra vienas iš šio darbo tikslų. Tačiau noriu išskirti kai kurias savo pastabas dėl galiojančių teisės aktų:

1. Nors tarptautinėse sutartyse preziumuojama, jog pinigų plovimas ir terorizmo finansavimas yra neatsiejami dalykai, Pinigų plovimo prevencijos įstatyme terorizmo finansavimas neištrauktas į pinigų plovimo sąvoką, o pateikiamas kaip atskiras apibrėžimas (2 str. 9 d.). Taip pat numatyta, jog už terorizmo finansavimo prevenciją yra atsakingas išimtinai Valstybės saugumo departamentas (6 str.). Darytina prielaida, jog kiti šio įstatymo subjektai nėra įstatymu įpareigoti parnešti apie galimą terorizmo finansavimo atvejį.

2. Pinigų plovimo prevencijos įstatymas įpareigoja teikti ataskaitas apie sandorius dėl nekilnojamojo turto, juvelyrinių dirbinių bei meno kūrinių pirkimo – pardavimo, kurių vertė viršija 50 tūkstančių litų (2 str. 8 d.). Manau, kad būtų tikslingiau netaikyti piniginio limitu tokių sandorių rūšims, kadangi siekiant išvengti pranešimo apie tokį sandorį siuntimo, gana nesunku fiktyviomis priemonėmis tai apeiti. Tai ypač taikytina nekilnojamojo turto sandoriams, kadangi nesunkiai galima „dirbtinai“ sumažinti realią turto vertę (pavyzdžiui motyvuojant tuo, kad turtas remontuotinas), taip išvengiant pranešimo apie tokį sandorį siuntimo. Skirtumas tarp realios ir fiktyvios kainos gali būti sumokamas nelegalios kilmės pinigais.

3. Baudžiamojo kodekso 216 straipsnio nauja redakcija, numatanti papildomą kvalifikacinį pinigų plovimo požymį - nusikaltimo subjektų žinojimas, kad legalizuojamas turtas įgytas nusikalstamu būdu, gali žymiai apsunkinti įrodinėjimo procesą tokiose bylose. Darytina išvada, kad nesąžiningi bankininkai, notarai ar kiti pinigų plovimo prevencines priemones įpareigoti vykdyti asmenys negalės būti patraukti baudžiamajon atsakomybėn už pinigų plovimą neįrodžius, kad jie žinojo jog legalizuojamas turtas įgytas nusikalstamu būdu. Manau, kad retas nusikaltėlis jiems tokią informaciją praneša. Tokiu atveju, jie galėtų būti baudžiami tik administracine tvarka už pinigų plovimo prevencinių priemonių nevykdymą. Mano manymu, tikslingiau būtų taikyti sąvoką: „*turėjo pakankamą pagrindą manyti, kad legalizuojamas turtas įgytas nusikalstamu būdu*“.

---

¹²¹ Ten pat.

4. Manau, kad priėmus įstatymą apie visuotinį privalomą turto ir pajamų deklaravimą, tai galėtų pasitarnauti kaip efektyvi pinigų plovimo prevencinė priemonė. Nors šis įstatymas ir nėra tiesiogiai sietinas su šia sritimi, mano manymu jis užkirstų kelią galimam piktnaudžiavimui ir dokumentų klastojimui vykdant pinigų plovimą.

IŠVADOS

1. Pinigų plovimo ištakos neatsiejamai susijusios su prekybos ir bankininkystės pradžia. Istorikų teigimu, jau 3000 m. pr. m. e. Kinijoje buvo pastebėta veiklos, šiandien vadinamos nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimu arba pinigų plovimu, požymių. Lietuvoje pirmosios pinigų plovimo apraiškos sietinos su organizuoto nusikalstamumo pradžia ir pastebimos jau 1985 metais. Šiuo metu, vystantis ekonominių ir finansinių santykių globalizacijai, šis procesas yra laikomas tarptautinės svarbos problema.

2. Nustatyta, jog pasaulyje egzistuoja ne mažiau kaip aštuoniolika skirtingų pinigų plovimo sąvokų. Atlikus Lietuvos ir tarptautiniuose teisės aktų numatytas šio proceso sąvokų analizę ir apibendrinus jų skiriamuosius kriterijus, nustatyta, jog pinigų plovimu apibrėžiama tyčinė veika, kuomet:

- A) yra naudojamos piniginės lėšos, kitas turtas (bei teisės dokumentai arba priemonės, įrodančios nuosavybės teisę į šį turtą arba su juo susijusias teises), kurių pajamų šaltinis yra nusikaltimas (*criminal activity*), ar kita neteisėta (*illegal* arba *unlawful*) veikla t. y., šios pajamos, gautos nusikalstamu (neteisėtu) būdu;
- B) šiomis pajamomis yra disponuojama arba su jomis yra atliekamos įvairios finansinės operacijos taip, kad teisiniu požiūriu jos būtų laikytinos teisėtomis, t.y., gautos iš legalių šaltinių arba (ir) nebūtų galima nustatyti šių pajamų tikrosios kilmės.

Pažymima, jog remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, pinigų plovimui kvalifikuoti būtina sąlyga – žinojimas, jog šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ir melagingas nurodymas, kad turtas ar pinigai gauti iš teisėtos veiklos.

3. Kriminalinių pajamų judėjimo ratas turi tam tikras cikliškumo tendencijas, kuris yra vadinamas kriminaliniu ekonominiu ciklu. Įgyvendinant kriminalinį ekonominį ciklą, pagal teritorinį principą, išskiriami penki pinigų plovimo būdai. Pinigų plovimo būdų sisteminis skirstymas pagal teritorinį jų vykdymo principą taip pat įrodo, kad kovos su pinigų plovimu problema retai liečia tik vienos šalies interesus, ir keturiais atvejais iš penkių, nusikalstamų pinigų legalizavimo kriminalinis ekonominis ciklas yra tarptautinio pobūdžio.

4. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas vykdomas dėl šių pagrindinių motyvų: siekiama panaikinti pirminio (*predicate*) nusikaltimo įkaltį – nelegalios kilmės lėšas; siekiama nusikalstamoms pajamos suteikti teisėtumo įvaizdį, ir taip sudaryti sąlygas jomis pasinaudoti nesukeliant įtarimo; siekiama išvengti nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimo.

5. Vietos pasirinkimas nusikalstamos kilmės pinigų legalizavimui nėra atsitiktinis. Valstybės patrauklumą nelegalios kilmės investicijoms sąlygoja šios sąlygos: šalyje nėra arba silpnai vykdomos pinigų plovimo prevencinės priemonės; aukštas korupcijos lygis; aukšti BVP rodikliai,

stabili ekonomika ir finansų sistema; palanki nusikaltėliams teritorinė (geopolitinė) padėtis; tamprūs ekonominiai – prekybiniai santykiai su nusikaltėlių rezidavimo šalimi.

6. Pastaruoju metu pinigų plovimui dažnai naudojamos įmonės ar bankai registruoti ofšorinėse jurisdikcijose. Nusikaltėliai legalizuodami savo pajamas dažnai naudojami ofšorinėse zonose registruotomis įmonėmis bei bankais ne vedini didesnio pasipelnymo siekimo dėka mažesnių mokesčių, o naudodamiesi šiose zonose taikomu paslapties apie klientą bei vykdomas finansines operacijas saugojimo principu. Taigi, ofšorinius finansinius centrus galima pavadinti „tranzitinėmis“ pinigų plovimo šalimis, t. y. šie centrai nėra pirminio nusikaltimo padarymo vieta, šiose šalyse legalizuoti pinigai dažniausiai nėra reinvestuojami, o atlieka tik „juodąjį“ neteisėtu būdu įgytų lėšų legalizavimo vaidmenį.

7. Informacinių technologijų plėtra atvėrė plačias galimybes nusikaltėliams vykdančiams pinigų plovimą. Atsirado nauja pinigų plovimo forma – kibernetinis pinigų plovimas (*Cyber Laundering*). Kadangi verslininkystė elektroninėje erdvėje nėra ribojama valstybinėmis sienomis, viso pasaulio valstybių vis dar laukia didelis iššūkis dėl bendrų, tarptautinių pinigų plovimo prevencijos priemonių įtvirtinimo šioje srityje.

8. Literatūroje dažnai pinigų plovimas vertinamas lyginant su pagrindinės ekonomikos mastu ir poveikiui šalies ekonomikai. Veikla, priskirtina pagrindinės ekonomikos veikos rūšims, gali būti tiek teisėta (tačiau nuslepia dalis pajamų ir nesumokami mokesčiai) tiek neteisėta (*illegal*). Išskiriami du pagrindinės arba šešėlinės ekonomikos masto skaičiavimo metodai (tiesioginis ir netiesioginis). Tačiau, besąlygiškai sulyginti nusikalstamu būdu įgytų lėšų legalizavimą su pagrindine ekonomika negalima.

9. Kriminalinių pajamų legalizavimo pasekmės išvelgiamos keliais lygmenimis: mikroekonominiu lygiu (nesąžininga konkurencija), makroekonominiu lygiu (infliacija, biudžetinės ir mokestinės sistemos disbalansas ir kt.), tarptautiniu lygiu (iškreipia valstybių mokėjimų balansą, destabilizuoja tarptautines finansų ir valiutos rinkas ir t.t.). Taip pat būtina pabrėžti, jog šalies visi visuomenės nariai gali pajusti ir netiesiogines pinigų plovimo pasekmes: žala dėl nusikaltimų padarymo, grėsmė nusikalstamo pasaulio atstovams įgyti kontroliuojantį vaidmenį atskiroms ekonominėms – finansinėms veiklos sritims, viešojo sektoriaus korupcija.

10. Tarptautinės kovos su pinigų plovimu tema nagrinėjama dviem aspektais: instituciniu ir tarptautinės teisės šaltinių. Pažymima, jog po 2001 metų rugsėjo 11-osios įvykių, pinigų plovimas tapo siejamas ir su terorizmo finansavimu. Terorizmo, kaip vienos iš didžiausių grėsmių pasaulio valstybių saugumui finansavimas nelegalios kilmės lėšomis, pagrįstai buvo išskirtas iš kitų organizuotų nusikaltimų rūšių. Kova su terorizmo finansavimu tapo pinigų plovimo prevencijos dalimi.

11. Įgyvendinant tarptautinėmis sutartimis priimtus įsipareigojimus, kova su pinigų plovimu Lietuvoje pradėta 1997 metais. Buvo priimti baudžiamieji ir administraciniai teisės aktai, pripažįstantys pinigų plovimą baudžiamuoju nusikaltimu ir numatantys administracines – prevencines

priemonės kovai su šiuo nusikaltimu. Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra daug nagrinėtų bylų dėl pinigų plovimo. Tik vienoje iš visų pirmos instancijos teismuose nagrinėtų bylų, priimtas kaltinamasis nuosprendis ir kaltajam už pinigų plovimą asmeniui paskirta bausmė. Nedidelis dėl pinigų plovimo pradėtų bylų skaičius, ilgas šių bylų nagrinėjimas ir nedidelis išaiškinamumo procentas sietinas su sudėtingu ir komplikuotu neteisėtos pinigų kilmės įrodomumu. Ne retai, trūkstant pinigų plovimo įrodymų, tiriamos veikos yra perkvalifikuojamos pagal kitus Baudžiamojo kodekso straipsnius arba tyrimai nutraukiami.

12. Remiantis Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų lyginamąja analize, atliktų ikiteisminio tyrimo bylų bei jų nagrinėjimo pirmos instancijos teismuose praktika, siūlytini Baudžiamojo kodekso, Pinigų plovimo prevencijos bei kitų Lietuvos įstatymų, susijusių su kovos su pinigų plovimo teisiniu reglamentavimu, pakeitimai. Siūlomi teisės aktų pakeitimai ir papildymai padidintų šių įstatymų prevencinį poveikį bei palengvintų pinigų plovimo įrodinėjimo procesą baudžiamosiose bylose.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8⁽¹⁾, 35 ir 326 straipsnių pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 65-1534.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4970.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13, 162, 191, 196, 197, 203, 206, 216, 219, 221, 309 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 198(1) ir 198(2) straipsniais įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 25-760.
5. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso papildymo 172⁽¹⁴⁾ straipsniu ir 224, 259⁽¹⁾ straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1505.
6. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1502.
7. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Tarptautinės konvencijos dėl kovos su terorizmu finansavimu ratifikavimo // Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-265.
8. Lietuvos Respublikos 1988 metų Jungtinių Tautų konvencijos dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta ratifikavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-996.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. „Dėl Europos 1990 metų Konvencijos dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo ratifikavimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1331 “Dėl Kliento tapatybės nustatymo bei informacijos apie operacijas pinigais pateikimo tvarkos” // Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2840.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 929 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 6 d. nutarimo Nr. 1411 „Dėl Kriterijų, kuriais vadovaujantis operacija pinigais laikoma įtartina, patvirtinimo“ pakeitimo” // Valstybės žinios. 2004, Nr. 115-4302.
12. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 121 “Dėl Kliento atliekamų operacijų pinigais ir sandorių registro tvarkymo taisyklių” // Valstybės žinios. 2002, Nr. 96-4241.
13. Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 183 „Dėl Kredito įstaigoms skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui” // Valstybės žinios. 2004, Nr. 174-6479.

Tarptautiniai teisės aktai

14. Jungtinių Tautų Organizacijos konvencija “Dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta” // Valstybės žinios. 1998, Nr. 38-1004.
15. Tarptautinė konvencija dėl kovos su terorizmu finansavimu // Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-268.
16. Europos 1990 metų konvencija „Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo“ // Valstybės žinios. 1995, Nr. 12-263.
17. Europos Sąjungos Tarybos direktyva (91/308/EEB) “Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui” // Official Journal L'1991 Nr.166-77.
18. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2001/97/EB) “Iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 91/308/EEB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jo naudojimo pinigų plovimo tikslais” // Official Journal L'2001 Nr.344-76.
19. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (2005/60/EB) „Dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų“ Official Journal L'2005 Nr.309.

Užsienio šalių teisės aktai

20. Money Laundering Control Act of 1986, Pub. L. No. 99-570. United States of America

Literatūra lietuvių kalba

21. Bagdonavičius S. Baudžiamoji teisė. Atskirų nusikaltimų ekonomikai ir finansams komentaras. Vilnius, 2000.
22. Gutauskas A. Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimo baudžiamasis teisinis vertinimas // *Jurisprudencija* Nr. 8 (98), 2007.
23. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // *Jurisprudencija* Nr. 49 (41), 2003.
24. Klimas T. Šiuolaikinis nusikalstamumas. Kaunas, VDU, 2002.

Literatūra užsienio kalbomis

25. Bajada Ch., Schneider F. Seize, Causes and Consequences of the Underground Economy. London, Ashgate Publishing, 2005.
26. Baldwin F. N. Jr. Money Laundering Asset Forfeiture and International Financial Crimes. New York, Oceana Publications, 1993.
27. Lilley P. Dirty Dealing: The Untold Truth about Global Money Laundering, International Crime and Terrorism, *Second Edition*. London, Kogan Page, 2003.
28. Madinger J. Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators. New York, CRC Press, 2006.
29. Mullineux A. V., Murinde V. Handbook of International Banking. London, Edward Elgar Publishing, 2003.
30. McEachern W. A. Economics: A Contemporary Introduction. Cincinnati, Thomson South-Western, 2005.
31. Mitchell A. M. Manual on Countering Money Laundering and the Financing of Terrorism. Sydney, Asian Development Bank, 2003.
32. Morris-Cotterill M. Money Laundering // *Foreign Policy* No. 124. London, 2001.
33. MacDowell J., Novis G. The Consequences of Money Laundering and Financial Crime // *Economic Perspectives*, Vol. 6, No. 2, May 2001.
34. Naylor R. T. Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy. New York, Cornell University Press, 2002.
35. Reuter P., Truman. E. M. Chasing Dirty Money: The Fight Against Money Laundering. Peterson Institute for International Economics. Washington, 2004.
36. Quirk. P. J. Macroeconomic Implications of Money Laundering. Washington, 1996.
37. Richards J. R. Transnational Criminal Organizations, Cybercrime, and Money Laundering. Boca Raton, FL, CRC Press, 1998.
38. Sandhu H. S. The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering. Interpol, Lyon, 2000.
39. Seah T. Anti-Money Laundering. The Compliance Officers Handbook. Singapore, CFE-In-Practice, 2006.
40. Sheptycki J. W. E. Issues in Transnational Policing. London, Routledge, 2000.
41. Tanzi V. Money Laundering and the International Financial System. International Monetary Fund Working Paper. Washington, 1996.
42. Thony J. F. Money Laundering and Terrorism Financing: An Overview. International Monetary Fund, Washington, 2000.
43. Unger B. The Amount and the Effects of Money Laundering. Utrecht School of Economics, Utrecht, 2006.
44. Walker J. How Big is Global Money Laundering. // *Journal of Money Laundering Control*, Vol. 3, No 1, 1999.

45. Бекряшев А. К., Белозеров И. П. Бекряшева Н. С. и др. Теневая экономика и экономическая преступность. Омск, Омский государственный университет, 2003.
46. Воложенкин Б. В. Экономические преступления. Санкт Петербург, 1999.
47. Иванов Э. А. Отмывание денег и правовое регулирование борьбы с ним. Москва, Российский Юридический Издательский Дом, 1999.

Ataskaitos, žinynai

48. International Monetary Fund. Financial System Abuse, Financial Crime and Money Laundering - Background Paper. Washington, 2001.
49. International Monetary Fund. The International Monetary Fund and the Fight against Money Laundering and the Financing of Terrorism, A Fact Sheet. Washington, 2004.
50. Financial Action Task Force, The Forty Recommendations. Paris, 1990.
51. Financial Action Task Force, Annual Report 1990-1991, FATF-II, Paris, 1991.
52. Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies 1998-1999, FATF-X, Paris, 1999.
53. Financial Action Task Force, Report on Non – Cooperative Countries and Territories, Paris, 2000.
54. Financial Action Task Force, Review to Identify Non – Cooperative Countries and Territories: Increasing The Worldwide Effectiveness of Anti – Money Laundering Measures. Paris, 2000.
55. Financial Action Task Force, Report on Money Laundering Typologies 2001-2002, FATF-XIII, Paris, 2002.
56. Financial Action Task Force, Special Recommendations on Terrorist Financing, Paris, 2004.
57. Financial Action Task Force, Report on New Payment Methods. Paris, 2006.
58. Financial Action Task Force, Report on Non – Cooperative Countries and Territories. Annual Report 2006 – 2007. Paris, 2007.
59. Global Fraud Report, *Annual Edition 2007/2008*. New York, Kroll, 2007.
60. Oxford English Dictionary. Second Edition, Oxford, 1989.

Kiti šaltiniai

61. <http://www.europol.europa.eu> - Europolo tinklalapis.
62. <http://www.chips.com> - Clearing House Interbank Payments System tinklalapis.
63. <http://www.fntt.lt> - Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie LR VRM tinklalapis.
64. <http://www.imf.org> - Tarptautinio Valiutos Fondo tinklalapis.
65. <http://www.interpol.int> - Interpolo tinklalapis.
66. <http://www.imolin.org> - International Money Laundering Information Network tinklalapis.
67. <http://www.nlpc.lt> - Nusikalstamumo Lietuvoje prevencijos centro tinklalapis.
68. <http://www.fatf-gafi.org> - Financial Action Task Force tinklalapis.
69. <http://www.swift.com> - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication tinklalapis.
70. <http://www.vrm.lt> – LR vidaus reikalų ministerijos tinklalapis.
71. <http://www.teismai.lt> – Nacionalinės teismų administracijos tinklalapis.

SANTRAUKA

PINIGŲ PLOVIMAS IR JO ĮTAKA FINANSŲ SISTEMAI

Pagrindinės sąvokos: pinigų plovimas, nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas; neigiamos pasekmės, ofšoriniai finansiniai centrai, tyrimas ir prevencija.

Termino „pinigų plovimas“ kilmė siekia 1920 metus, kuomet nusikaltėliai JAV legalizuodavo nusikalstamu būdu gautus grynuosius pinigus per specialiai tam tikslui įsteigtą viešųjų skalbyklų tinklą. Vienas iš šio nelegalaus verslo pradininkų buvo gangsteris *Al Capone* (1899 – 1947).

Išskiriamas tam tikras cikliškumas, būdingas pinigų plovimo stadijoms. Jis dar vadinamas trijų stadijų pinigų plovimo modeliu: išdėstymo (*placement*), sluoksniavimo arba transformacijos (*layering*) ir integracijos (*integration*) stadijos.

Analizuojami labiausiai paplitę pinigų plovimo proceso įgyvendinimo būdai. Išskiriama, jog pasinaudojimas ofšoriniais finansiniais centrais bei informacinių technologijų priemonėmis yra vieni dažniausių. Dėl šios priežasties skiriamas ypatingas dėmesys teisnių – prevencinių priemonių užtikrinimui šiose srityse.

Darbe, remiantis įvairių mokslininkų siūlomomis metodikomis, nagrinėjamos pinigų plovimo neigiamos pasekmės mikroekonominiu, makroekonominiu ir tarptautiniu lygiu. Išskiriamos ir netiesioginės pinigų plovimo grėsmės.

Pirmoji pasaulio valstybė pripažinusi pinigų plovimą kriminaliniu nusikaltimu, buvo JAV (1986 m.). 1988 metais prabilta apie tarptautinio bendradarbiavimo būtinumą kovojant su šiuo nusikaltimu. Europos Sąjungoje pagrindiniai teisės aktai šioje srityje priimti 1990 – 1991 metais.

Kova su pinigų plovimu Lietuvoje pradėta 1997 metais, kuomet buvo priimti baudžiamieji ir administraciniai teisės aktai, pripažįstantys pinigų plovimą baudžiamuoju nusikaltimu ir numatantys administracines – prevencines priemones kovai su šiuo nusikaltimu. Šiuose ir vėlesniuose teisės aktuose numatytos institucijos, įgaliotos arba įpareigosos vykdyti pinigų plovimo prevencines priemones, tirti šiuos nusikaltimus. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse 216 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą.

Remiantis oficialiais šaltiniais, atlikta ikiteisminių tyrimų, pradėtų dėl galimo pinigų plovimo Lietuvoje. Nagrinėjami gauti statistiniai duomenys, analizuojamos probleminės priežastys.

Šiame darbe, remiantis Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų susijusių su kovos su pinigų plovimu teisiniu reglamentavimu lyginamąja analize, atliktų ikiteisminio tyrimo bylų bei jų nagrinėjimo pirmos instancijos teismuose praktika, siūlomos Lietuvos teisės aktų tobulinimo galimybės.

SUMMARY

MONEY LAUNDERING AND ITS INFLUENCE ON A FINANCIAL SYSTEM

Keywords: *money laundering, money and property acquired in a criminal way, negative consequences, organized crime, offshore financial center, investigation and prevention.*

The term „money laundering” is said to originate from Mafia ownership of Laundromats in the United States. Gangsters there were earning huge sums in cash from extortion, prostitution, gambling and bootleg liquor. They needed to show a legitimate source for these monies. One of the ways in which they were able to do this was by purchasing outwardly legitimate businesses and to mix their illicit earnings with the legitimate earnings they received from these businesses. Laundromats were chosen by these gangsters because they were cash businesses and this was an undoubted advantage to people like Al Capone (1899 – 1947) who purchased them.

There is typical method of money laundering procedures. It divides in three stages:

1. Initial or placement stage of money laundering, the launderer introduces his illegal profits into the financial system;
2. Second – or layering – stage. In this phase, the launderer engages in a series of conversions or movements of the funds to distance them from their source;
3. Third stage – integration – in which the “laundered” funds re-enter the legitimate economy.

Generally, money launderers tend to seek out areas in which there is a low risk of detection due to weak or ineffective anti-money laundering programmes. For this reason offshore financial centers are commonly used. Because the objective of money laundering is to get the illegal funds back to the individual who generated them, launderers usually prefer to move funds through areas with stable financial systems.

The Financial Action Task Force (FATF) is the organization with primary responsibility for developing a world-wide anti-money laundering framework, in close cooperation with relevant international organizations (International Monetary Fund, Interpol and etc.).

Money laundering is analyzed from the point of view of criminal and administrative laws. The laws of Republic of Lithuania which set a penal amenability are discussed. Money laundering prevention measures and international cooperation when solving this matter is reviewed. In Lithuania, money laundering is now criminalized under Article 216 of Penal Code, dealing with “Legislation of money or property acquired in a criminal way”.

The mission of the Financial Crime Investigation Service (FCIS) is to reinforce protection of the financial system of the State, ensure the disclosure, investigation and prevention of crimes against and violations of the financial system as well as them related crimes and other irregularities.

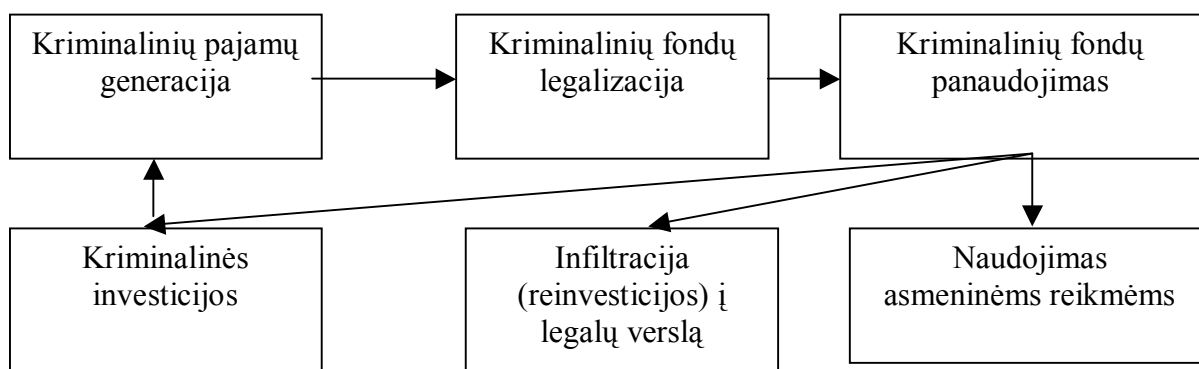
According to the Law on Prevention of Money Laundering, the Division of Prevention of Money Laundering was established in the FCIS. There are some statistical data about investigated money laundering cases, review of actual problems.

Negative consequences. The integrity of the banking and financial services marketplace depends heavily on the perception that it functions within a framework of high legal, professional and ethical standards. A reputation for integrity is the one of the most valuable assets of a financial institution. If funds from criminal activity can be easily processed through a particular institution – either because its employees or directors have been bribed or because the institution turns a blind eye to the criminal nature of such funds – the institution could be drawn into active complicity with criminals and become part of the criminal network itself. Evidence of such complicity will have a damaging effect on the attitudes of other financial intermediaries and of regulatory authorities, as well as ordinary customers. As for the potential negative macroeconomic consequences of unchecked money laundering, the International Monetary Fund has cited inexplicable changes in money demand, prudential risks to bank soundness, contamination effects on legal financial transactions, and increased volatility of international capital flows and exchange rates due to unanticipated cross-border asset transfers. As with the damaged integrity of an individual financial institution, there is a damping effect on foreign direct investment when a country's commercial and financial sectors are perceived to be subject to the control and influence of organized crime.

Kriminalinis ekonominis ciklas

(pagal B. V. Voloženkin)

Ikiteisminių tyrimų, pradėtų pagal Baudžiamojo kodekso 216 straipsnį (Nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimas) statistika
(2003 – 2006)

Metai	Pradėta ikiteisminių tyrimų	Pareikšta įtarimų asmenims	Nutraukti tyrimai	Bylos perduotos teismui	Nagrinėtos bylos I instancijos teismuose	Nuteista asmenų	Išteisinta asmenų
2003	11	Nėra duomenų	2	0	Nėra duomenų	Nėra duomenų	Nėra duomenų
2004	9	1	7	4	Nėra duomenų	Nėra duomenų	Nėra duomenų
2005	8	8	1	4	3	1	0
2006	23	1	3	1	4	0	0
<i>Iš viso:</i>	51	10	13	9	7	1	0

Šaltiniai: Informatikos ir ryšių departamentas prie LR VRM, www.vrm.lt; Nacionalinė teismų administracija, www.teismai.lt; Nusikalstamumo Lietuvoje prevencijos centras, www.nlpc.lt.